

Innehåll

1	Promemorians huvudsakliga innehåll.....	7
2	Författningsförslag	9
2.1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	9
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen.....	17
3	Bakgrund till ärendet.....	19
4	Romstadgan och dess genomförande i Sverige	21
4.1	Översikt av vissa bestämmelser i Romstadgan.....	22
4.1.1	Romstadgans huvudbrott.....	22
4.1.2	Brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning	23
4.1.3	Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion och förhållandet till nationell lagföring	24
4.1.4	Verkställighet av straff m.m.....	24
4.2	Närmare om Romstadgans krav beträffande brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning	25
4.2.1	Krav på nationella straffbestämmelser	25

4.2.2	Krav på nationell straffrättslig domsrätt	26
4.2.3	Internationella brottmålsdomstolens dom som hinder mot nationell lagföring	27
5	Internationell jämförelse	29
5.1	Danmark	29
5.2	Finland	30
5.3	Norge	30
5.4	Storbritannien.....	31
6	Gällande rätt och behov av lagändringar.....	33
6.1	Straffrättsliga bestämmelser	33
6.1.1	Osann utsaga inför Internationella brottmålsdomstolen.....	33
6.1.2	Framläggande av falsk eller förfalskad bevisning.....	37
6.1.3	Övergrepp mot vittnen m.m.	42
6.1.4	Våld eller hot mot domstolens tjänstemän, m.m.	45
6.1.5	Besticknings- och mutbrott	47
6.1.6	Allmänna straffrättsliga bestämmelser och principer.....	49
6.2	Straffrättslig domsrätt.....	51
6.2.1	Brott som begåtts i Sverige.....	52
6.2.2	Brott som begåtts utomlands.....	52
6.2.3	Krav på dubbel straffbarhet.....	53
6.2.4	Förhållandet mellan Internationella brottmålsdomstolens förfarande och ett svenskt förfarande.....	54
6.3	Sammanfattande bedömning av lagstiftningsbehovet.....	56

7	Straffrättsliga bestämmelser och domsrättsregler.....	61
7.1	Regler om brott riktade mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning.....	61
7.2	Osann utsaga inför Internationella brottmålsdomstolen.....	64
7.3	Störande av förrättning eller av allmän sammankomst.....	68
7.4	Övergrepp mot vittnen m.m.	68
7.5	Våld och hot m.m. mot domstolens tjänstemän.....	70
7.6	Förutsättningar för lagföring enligt svensk lag och vid svensk domstol.....	73
7.7	Förhållandet mellan internationell och svensk lagföring.....	77
7.7.1	Krav på åtalsförordnande, m.m.....	77
7.7.2	Internationella brottmålsdomstolens dom som rättegångshinder (<i>ne bis in idem</i>), m.m.	81
8	Ikraftträdande och ekonomiska konsekvenser	89
8.1	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	89
8.2	Ekonomiska konsekvenser.....	89
9	Författningskommentar.....	91
9.1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	91
9.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen.....	100
Bil. 1	Artikel 70 i Romstadgan.....	103
Bil. 2	Utdrag ur domstolens bevis- och förfaranderegler....	107

1 Promemorians huvudsakliga innehåll

Sverige har genom att tillträda Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen bl.a. åtagit sig att straffbelägga vissa gärningar och att kunna döma över vissa brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning. Promemorian behandlar dessa åtaganden och lämnar förslag till lagändringar.

I promemorian föreslås att några straffbestämmelser i brottsbalken som omfattar gärningar som riktas mot svensk eller viss utländsk rättskipande verksamhet ska utvidgas till att också omfatta gärningar som tar sikte på Internationella brottmålsdomstolens rättskipning. Det gäller osann utsaga inför en internationell domstol (15 kap. 4 b §), störande av förrättning eller av allmän sammankomst (16 kap. 4 §), övergrepp i rättssak (17 kap. 10 §) och skyddande av brottsling (17 kap. 11 §). Straffansvar för våld eller hot mot tjänsteman, förgripelse mot tjänsteman och våldsamt motstånd (17 kap. 1, 2 och 4 §§) föreslås gälla även när gärningen riktas mot tjänstemän vid domstolen i deras tjänsteutövning.

Försök, förberedelse, stämpling och medverkan till de brott som redovisats ska vara straffbart i samma utsträckning som i fråga om brott som riktas mot svensk rättskipning.

Svensk domstol är behörig att pröva brott som begåtts i Sverige. I vissa fall gäller det även brott som begåtts utom riket. Beträffande brott som riktats mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning och som begåtts utom riket föreslås en särskild reglering som innebär att något krav på s.k. dubbel straff-

barhet inte uppställs. Det föreslås gälla då gärningsmannen är svensk medborgare, utlänning med hemvist i Sverige eller utlänning utan hemvist i Sverige som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här.

Ett generellt krav på åtalsförordnande föreslås för brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning. Enligt förslaget ska de särskilda åtalsbestämmelserna för bestickning och mutbrott i 17 kap. 17 § respektive 20 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken inte tillämpas i de fall då gärningen riktats mot respektive begåtts av domare, annan funktionär eller annan arbetstagare vid Internationella brottmålsdomstolen.

En lagakraftvunnen dom som Internationella brottmålsdomstolen har meddelat i fråga om brott mot dess rättskipning ska enligt förslaget som huvudregel hindra en senare lagföring av samma gärning i Sverige. Undantag föreslås dock gälla i fråga om brott som begåtts i Sverige eller brott utom riket och som riktats mot ett svenskt allmänt intresse eller som enligt svensk rätt bestraffas med minst fyra års fängelse.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2010.

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 2 kap. 3 §, 15 kap. 4 b §, 16 kap. 4 §, 17 kap. 6, 10, 11 och 17 §§ samt 20 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det i balken ska införas en ny paragraf, 2 kap. 7 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §¹

För brott som begåtts utom riket döms även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

1. om brottet förövats på svenskt fartyg eller luftfartyg, eller om det begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen på sådant fartyg,

2. om brottet begåtts av någon som tillhör Försvarmakten på ett område där en avdelning av Försvarmakten befann sig eller om det begåtts av någon annan på ett sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning,

3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i utlandsstyrkan inom Försvarmakten eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

¹ Senaste lydelse 2003:149.

3 a. om brottet har begåtts i tjänsten utom riket av en polisman, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen, som utför gränsöverskridande arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt,

4. om brottet förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning,

4 a. om brottet riktats mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning och begåtts av en svensk medborgare, en utlänning med hemvist i Sverige eller en utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här,

5. om brottet begåtts inom område som ej tillhör någon stat och förövats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige,

6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatsabotage, penningförfalskning, försök till sådana brott, folk-rättsbrott, olovlig befattning med kemiska vapen, olovlig befattning med minor, osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller försök till sådant brott samt brott som avses i 5 § samma lag eller

7. om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller däröver.

7 c §

I fråga om brott som riktats mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning, får åtal väckas endast efter förordnande av regeringen eller den regeringen bemyndigat.

15 kap.4 b §²

Om ett vittne eller en sakkunnig under ed inför Europeiska gemenskapernas domstol, inför förstainstansrätten vid denna domstol *eller* inför Europeiska frihandels-sammanslutningens domstol, EFTA-domstolen, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för osann utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 1 §, om utsagan här i riket skulle ha *avgivits* under laga ed. Begås gärningen av grov oaktsamhet, döms för ovarsam utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 3 §.

Om ett vittne eller en sakkunnig under ed inför Europeiska gemenskapernas domstol, inför förstainstansrätten vid denna domstol, inför Europeiska frihandelssammanslutningens domstol, EFTA-domstolen, *eller inför Internationella brottmålsdomstolen* lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för osann utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 1 §, om utsagan här i riket skulle ha *avgetts* under laga ed. Begås gärningen av grov oaktsamhet, döms för ovarsam utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 3 §.

Ansvar för ovarsam utsaga enligt första stycket ska inte dömas ut om utsagan avgetts inför Internationella brottmålsdomstolen.

Bestämmelserna i 4, 14 och 15 §§ gäller i tillämpliga delar också gärning som avses i första stycket.

16 kap.

4 §

Om någon genom våldshandling eller oljud eller på annat dylikt sätt stör eller sö-

Om någon genom våldshandling eller oljud eller på annat dylikt sätt stör eller sö-

² Senaste lydelse 1995:316.

ker hindra allmän gudstjänst, annan allmän andaktsövning, vigsel eller begravning eller dylik akt, domstolsförhandling eller annan statlig eller kommunal förrättning eller *ock* allmän sammankomst för överläggning, undervisning eller åhörande av föredrag, *dömes* för störande av förrättning eller av allmän sammankomst till böter eller fängelse i högst sex månader.

ker hindra allmän gudstjänst, annan allmän andaktsövning, vigsel eller begravning eller dylik akt, domstolsförhandling eller annan statlig eller kommunal förrättning eller allmän sammankomst för överläggning, undervisning eller åhörande av föredrag, *döms* för störande av förrättning eller av allmän sammankomst till böter eller fängelse i högst sex månader.

För störande av förrättning eller av allmän sammankomst döms också den som genom våldshandling eller oljud eller på annat dylikt sätt stör eller söker hindra förhandlingar vid Internationella brottmålsdomstolen.

17 kap.

6 §³

Tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen ska enligt bestämmelserna i 1, 2 och 4 §§ vara skyddade i sin tjänsteutövning på motsvarande sätt som om det hade varit fråga om svensk myndighetsutövning. För försök eller förberedelse till brott enligt 1 § mot en sådan person tillämpas 16 §.

³ Tidigare 6 § upphävd genom 1976:509.

10 §⁴

Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att denne gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd, döms för *övergrepp i rättsak* till fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma *skall* gälla, om man med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att denne avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom från att avge en sådan utsaga.

Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att denne gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd, döms för *övergrepp i rättsak* till fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma *ska* gälla, om man med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att denne avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom *eller henne* från att avge en sådan utsaga.

Med domstol eller annan myndighet i första stycket avses även en dömande kammare eller ett annat organ i Internationella brottmålsdomstolen.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst två och högst åtta år.

⁴ Senaste lydelse 2002:117.

11 §⁵

Om någon döljer den som förövat brott, hjälper honom att undkomma, undanröjer bevis om brottet eller på annat dylikt sätt motverkar att det uppdagas eller beivras, döms för skyddande av brottsling till böter eller fängelse i högst ett år.

Om någon döljer den som förövat brott, hjälper honom *eller henne* att undkomma, undanröjer bevis om brottet eller på annat dylikt sätt motverkar att det uppdagas eller beivras, döms för skyddande av brottsling till böter eller fängelse i högst ett år.

För skyddande av brottsling döms också den som undanröjer bevis om brott som är föremål för ett rättsligt förfarande vid Internationella brottmålsdomstolen eller på annat dylikt sätt motverkar att det uppdagas eller beivras.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

Den som inte insåg men hade skälig anledning *antaga* att den andre var brottslig, döms till böter.

Till ansvar skall inte dömas om gärningen är att anse som ringa med hänsyn till gärningsmannens förhållande till den brottslige och övriga omständigheter.

Den som inte insåg men hade skälig anledning *att anta* att den andre var brottslig, döms till böter.

Ansvar ska inte dömas *ut* om gärningen är att anse som ringa med hänsyn till gärningsmannens förhållande till den brottslige och övriga omständigheter.

⁵ Senaste lydelse 1993:207.

17 §⁶

I vissa fall av bestickning får åklagare väcka åtal endast om brottet anges till åtal av arbets- eller uppdragsgivaren till den som utsatts för bestickningen eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Detta gäller om bestickningen skett i förhållande till någon som

1. inte är arbetstagare hos staten eller hos kommun,
2. inte omfattas av 20 kap. 2 § andra stycket 1–4, 8 eller 9 och
3. inte är främmande stats minister eller ledamot av främmande stats lagstiftande församling.

20 kap.

5 §⁷

Åklagare får, utan hinder av vad som annars är föreskrivet, åtala brott varigenom arbetstagare hos staten eller hos kommun eller annan som avses i 2 § andra stycket 1–4 har åsidosatt vad som åligger honom i utövningen av anställningen eller uppdraget.

Åklagare får, utan hinder av vad som annars är föreskrivet, åtala brott varigenom arbetstagare hos staten eller hos kommun eller annan som avses i 2 § andra stycket 1–4 har åsidosatt vad som åligger honom *eller henne* i utövningen av anställningen eller uppdraget.

Utan hinder av bestämmelserna i första stycket ska dock gälla

1. vad som i denna balk föreskrivs om att åtal inte får ske utan förordnande av regeringen eller den regeringen bemyndigat och
2. vad som i annan lag eller författning är föreskrivet om åtal för gärning, för vilken straff är stadgat endast om den förövas av innehavare av anställning eller uppdrag som avses i första stycket.

⁶ Senaste lydelse 2004:404.

⁷ Senaste lydelse 2004:404.

Har mutbrott begåtts av någon som inte omfattas av första stycket eller av 2 § andra stycket 8 eller 9 och inte är främmande stats minister eller ledamot av främmande stats lagstiftande församling, får åklagare väcka åtal endast om brottet anges till åtal av arbets- eller uppdragsgivaren eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Har mutbrott begåtts av någon som inte omfattas av första stycket eller av 2 § andra stycket 8 eller 9 och inte *beller* är *arbetstagare vid Internationella brottmålsdomstolen*, främmande stats minister eller ledamot av främmande stats lagstiftande församling, får åklagare väcka åtal endast om brottet anges till åtal av arbets- eller uppdragsgivaren eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Om det inte finns särskilda bestämmelser för ett visst fall, får åklagare åtala brott mot sådan tystnadsplikt som gäller till förmån för enskild målsägande endast om denne anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Om åtal för brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts av riksdagsledamot, statsråd, justitieråd, regeringsråd eller innehavare av tjänst eller uppdrag hos riksdagen eller dess organ gälla särskilda bestämmelser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen

dels att 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 22 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om den genom Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen inrättade domstolen begär att det i Sverige *skall* vidtas en åtgärd som grundar sig på stadgan, tillämpas bestämmelserna i denna lag.

Bestämmelserna i 3–20 §§ tillämpas om utredningen eller lagföringen gäller folkmord, brott mot mänskligheten eller krigsförbrytelse.

Bestämmelserna i 21 *och* 22 §§ tillämpas om utredningen eller lagföringen gäller brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning.

I 23–32 §§ finns bestämmelser om verkställighet av Internationella brottmålsdomstolens avgöranden och om transport av frihetsberövade genom Sverige.

1 §

Om den genom Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen inrättade domstolen begär att det i Sverige *ska* vidtas en åtgärd som grundar sig på stadgan, tillämpas bestämmelserna i denna lag.

Bestämmelserna i 21, 22 *och* 22 a §§ tillämpas om utredningen eller lagföringen gäller brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning.

22 a §

Har Internationella brottmålsdomstolen genom lagkraftvunnen dom prövat fråga om ansvar för en gärning som riktats mot domstolens rättskipping, får den tilltalade inte lagföras i Sverige för samma gärning i enlighet med vad som gäller enligt 2 kap. 5 a § första stycket 1–4 brottsbalken.

Första stycket gäller inte i fråga om brott som avses i 2 kap. 1 § eller 3 § 4 och 7 brottsbalken såvida inte lagföringen vid Internationella brottmålsdomstolen har skett sedan personen utlämnats från Sverige för lagföring.

Får lagföring ske, ska bestämmelserna i 2 kap. 6 § brottsbalken tillämpas. Regler om krav på åtalsförordnande finns i 2 kap. 7 c § samma balk.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

3 Bakgrund till ärendet

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (Romstadgan) antogs vid en diplomatkonferens i Rom den 17 juli 1998. Genom stadgan inrättas en permanent internationell domstol för utredning och lagföring av allvarliga internationella brott.

Sverige har tillträtt stadgan den 28 juni 2001 (prop. 2000/01:122, bet. 2000/01:JuU30 och 2000/01:KU13y, rskr. 2000/01:284). I en särskild bilaga till propositionen om Sveriges tillträde till Romstadgan finns den engelska texten och en svensk översättning av stadgan.

Stadgan har trätt i kraft den 1 juli 2002 och den har hittills tillträtts av 108 stater (november 2008). Internationella brottmålsdomstolen har inlett sin praktiska verksamhet. Brottsutredningar har inletts beträffande brott begångna i Demokratiska republiken Kongo, Uganda, Darfur i Sudan och Centralafrikanska republiken. Åtal mot tre tilltalade har bekräftats av domstolen. Huvudförhandling i det första målet bör kunna inledas i början av 2009.

Med ett tillträde till Romstadgan följer olika folkrättsliga förpliktelser för den tillträdande staten. Det gäller i första hand frågor om rättsligt samarbete med Internationella brottmålsdomstolen samt verkställighet av vissa avgöranden som domstolen fattar. Sverige har uppfyllt nämnda förpliktelser genom bl.a. lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen (prop. 2001/02:88, bet. 2001/02:JuU17, rskr. 2001/02:224) som har trätt i kraft den 1 juli 2002. Vissa frågor om immunitet och privilegier för personer med anknytning till domstolen såsom bl.a. domare, åklagare, registrator, andra tjäns-

temän vid domstolen, försvarare och vittnen har också behandlats i lagstiftningsärendet om Sveriges tillträde till avtalet om immunitet och privilegier för Internationella brottmålsdomstolen (prop. 2003/04:171, bet. 2004/05:JuU8, rskr. 2004/05:23).

Vidare ställer Romstadgan bl.a. vissa krav på straffrättslig lagstiftning. En skillnad görs härvid mellan å ena sidan stadgans s.k. huvudbrott, dvs. folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser samt i en framtid eventuellt även aggressionsbrott (artikel 5), och å andra sidan brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättsskipning (artikel 70). En översättning av artikel 70 i stadgan finns i *bilaga 1*.

När det gäller Romstadgans s.k. huvudbrott medför ett tillträde till stadgan inte någon förpliktelse för den tillträdande staten att införliva dem i den nationella rättsordningen (se vidare avsnitt 4.1.1). En översyn har genomförts av svenska straffrättsliga regler med avseende på stadgans huvudbrott (dir. 2000:76 Straffansvar för brott mot mänskligheten och andra internationella brott enligt folkrätten). I betänkandet Internationella brott och svensk jurisdiktion (SOU 2002:98) har Internationella straffrättsutredningen lämnat förslag till bl.a. en ny lag om internationella brott och nya bestämmelser i 2 kap. brottsbalken om svensk straffrättslig domsrätt. Betänkandet har remitterats och ärendet bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Vad gäller brott mot domstolens rättsskipning innehåller Romstadgan en skyldighet för de anslutna staterna att utvidga sina straffrättsliga bestämmelser som rör brott mot nationella förundersökningar och rättegångar till att, under vissa förutsättningar, omfatta även brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättsskipning (artikel 70:4 a). Det gäller bl.a. dels materiella straffrättsliga regler för sådana brott, dels bestämmelser som avser förhållandet mellan nationell domsrätt och Internationella brottmålsdomstolens utövande av sin jurisdiktion. Dessa frågor behandlas i denna promemoria.

4 Romstadgan och dess genomförande i Sverige

Romstadgans bestämmelser är indelade i 13 delar. Där regleras dels frågor om hur Internationella brottmålsdomstolen ska vara organiserad och hur ländernas samarbete med domstolen ska gå till, dels vilka straffrättsliga och straffprocessuella regler som ska gälla för domstolen. Därutöver finns bestämmelser av administrativ karaktär, om finansiering, om ändring av stadgan, m.m.

En ingående beskrivning av Romstadgans innehåll har lämnats i prop. 2000/01:122 som underlag för ställningstagandet om Sveriges tillträde till stadgan samt i lagstiftningsärendet med förslag till lagstiftning om Sveriges samarbete med Internationella brottmålsdomstolen (prop. 2001/02:88). Den beskrivning som ges i det följande är därför mer översiktlig och huvudsakligen inriktad på de bestämmelser som har betydelse för lagstiftningen om brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning.

De artiklar som främst är av betydelse i detta fall finns i del 2 (jurisdiktion, processförutsättningar och tillämplig lag), del 3 (allmänna straffrättsliga principer) och del 6 (rättegången), men även vissa bestämmelser i andra delar måste beaktas. Hänvisningarna till bestämmelser i stadgan görs genom angivande av artikelns nummer och i vissa fall, efter kolon, nummer och bokstäver som anger en viss punkt i artikeln (t.ex. artikel 70:4 a).

Stadgan kompletteras med bl.a detaljerade bestämmelser i de bevis- och förfaranderegler som antagits av stadgeparts församlingen för Internationella brottmålsdomstolen. Bevis- och förfar-

randereglerna innehåller främst bestämmelser om det rättsliga förfarandet. De måste stå i överensstämmelse med stadgan och kan inte ålägga staterna några skyldigheter utöver de som följer av denna. Ett utdrag ur bevis- och förfarandereglerna (kapitel 9, del 1) i engelsk version finns i *bilaga 2*.

4.1 Översikt av vissa bestämmelser i Romstadgan

4.1.1 Romstadgans huvudbrott

I del 2 i Romstadgan behandlas och definieras de s.k. huvudbrott som Internationella brottmålsdomstolen har behörighet att döma över. Dessa brott är folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser samt i en framtid eventuellt även aggressionsbrott (artikel 5). I samma del finns också bestämmelser om domstolens jurisdiktion, om dess förhållande till nationella rättsordningar och till FN:s säkerhetsråd samt om hur ett förfarande inför domstolen kan inledas. I del 3 ges föreskrifter om allmänna straffrättsliga principer som domstolen ska tillämpa, t.ex. regler om uppsåt, ansvarsfrihetsgrunder och vad som gäller i fråga om preskription.

Ett tillträde till Romstadgan innebär inte att den tillträdande staten är folkrättsligt förpliktad att i nationell rätt införliva stadgan eller de straffrättsliga principer som där föreskrivs (jfr SOU 2002:98 s. 17). I enlighet med vad som sagts ovan är de svenska reglerna om sådana internationella brott som enligt folkrätten ska föranleda individuellt straffrättsligt ansvar samt sammanhängande frågor om svensk domsrätt och preskription m.m. föremål för övervägande i ett särskilt lagstiftningsärende (se SOU 2002:98). Dessa frågor kommer därför inte att behandlas närmare här.

4.1.2 Brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättsskipning

I artikel 70 (del 6) i Romstadgan finns bl.a. bestämmelser om brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättsskipning. Av artikel 70:1 framgår att domstolen ska ha jurisdiktion över sådana brott om de begås uppsåtligen. Brotten, som definieras i punkterna a–f, omfattar olika former av menedsbrott, övergrepp i det rättsliga förfarandet och mot domstolens tjänstemän samt vissa besticknings- och mutbrott. Dessa brott jämföras inte med stadgans huvudbrott. I flera avseenden gäller i stället särskilda regler.

Av artikel 70:2 framgår att det finns särskilda bestämmelser om Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion i dess bevis- och förfaranderegler (regel 162 och 163). Vidare föreskrivs bl.a. särskilda villkor för det rättsliga samarbetet med domstolen. I stället för den ordning som gäller för stadgans huvudbrott enligt del 9 i stadgan ska staterna tillämpa sina ordinarie regler om utlämning och rättslig hjälp i dessa fall. Som tidigare nämnts (avsnitt 3) har frågor avseende rättsligt samarbete med domstolen liksom verkställighet av straff som domstolen dömer ut i enlighet med stadgan behandlats i lagstiftningsärendet med förslag till lag om Sveriges samarbete med Internationella brottmålsdomstolen (prop. 2001/02:88). De krav som Romstadgan uppställer i denna del är därmed redan uppfyllda.

I artikel 70:3 anges att de straff som domstolen kan döma till är fängelse högst fem år eller böter, vilka kan förenas. Det närmare förfarandet för det anges i bevis- och förfarandereglerna.

Av artikel 70:4 a följer en skyldighet för de anslutna staterna att utvidga sina straffrättsliga bestämmelser som kriminaliserar brott mot nationella förundersökningar och rättegångar till att också omfatta de brott som anges i artikel 70:1 och som begås inom statens territorium eller av dess medborgare.

I artikel 70:4 b finns bestämmelser om förhållandet mellan Internationella brottmålsdomstolens och ett inhemskt förfarande beträffande brott som avses i artikel 70.

4.1.3 Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion och förhållandet till nationell lagföring

Romstadgan bygger på förutsättningen att såväl Internationella brottmålsdomstolen som enskilda stater har jurisdiktion över de brott som tas upp i stadgan.

När det gäller stadgans huvudbrott är presumtionen alltid att staterna har företräde att utöva sin jurisdiktion framför Internationella brottmålsdomstolen så länge den nationella undersökningen och lagföringen fungerar på ett tillbörligt sätt. Om så inte är fallet vänds presumtionen till Internationella brottmålsdomstolens fördel. Denna ordning, som kallas komplementaritetsprincipen, återspeglas på många ställen i stadgan, med artikel 17 som den centrala artikeln. I artikel 17 definieras vad som menas med att en nationell undersökning eller lagföring sker eller har skett på ett tillbörligt sätt, vilket behandlas i termer av processförutsättningar. Avgörandet i fråga om dessa är uppfyllda ligger hos Internationella brottmålsdomstolen.

För brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning gäller emellertid inte komplementaritetsprincipen. Av regel 163 i bevis- och förfarandereglerna framgår att bl.a. artikel 17 inte är tillämplig på dessa brott. I stället kan frågor om konkurrerande jurisdiktion uppkomma.

4.1.4 Verkställighet av straff m.m.

Brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipande verksamhet kan, som nämnts, föranleda bötes- och fängelsestraff (artikel 70:3). Vidare kan domstolen i vissa fall förordna om förverkande (regel 166 i domstolens bevis- och förfaranderegler). Det kan därför bli aktuellt att bistå domstolen med straffverkställighet när det gäller dessa brott. Frågan om straffverkställighet avseende brott enligt artikel 70 tas inte upp särskilt i Romstadgan (men bevis- och förfarandereglerna anvisar att stadgans verkställighetssystem delvis ska tillämpas också här, se regel

163.3). Stadgans bestämmelser om verkställighet av domstolens avgöranden (del 10) utesluter emellertid inte att de tillämpas även avseende brott mot artikel 70. Enligt stadgan är verkställighet av fängelsestraff alltid ett frivilligt åtagande av en stat (artikel 103).

I lagstiftningsärendet med förslag till lag om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen (prop. 2001/02:88) konstateras att det är av största vikt att stater som tillträder stadgan också åtar sig att verkställa de straff som domstolen bestämmer. Det gäller även beträffande straff för brott mot domstolens rättskipande verksamhet (a. prop. s. 162 f.). Bestämmelser som möjliggör sådan verkställighet har därför tagits in i lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen (23–28 §§).

4.2 Närmare om Romstadgans krav beträffande brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning

4.2.1 Krav på nationella straffbestämmelser

Genom att tillträda Romstadgan har Sverige åtagit sig att kriminalisera vissa gärningar som begås mot Internationella brottmålsdomstolen och dess verksamhet. Detta ska ske i enlighet med artikel 70:4 a. De gärningar som avses är de som räknas upp i artikel 70:1, dvs. olika former av avgivande av osann utsaga samt otillbörliga förfaranden rörande bevis (artikel 70:1 a och b), övergrepp i det rättsliga förfarandet (artikel 70:1 c), våld, hot eller förgripelse mot en tjänsteman vid domstolen (artikel 70:1 d och e) samt besticknings- och mutbrott (artikel 70:1 c, d och f). Straffansvaret enligt stadgan avser bara uppsåtliga gärningar.

Detta kriminaliseringsåtagande skiljer sig från den ordning som gäller för de internationella brottmålsdomstolarna för f.d. Jugoslavien och för Rwanda där inget motsvarande krav ställs på staterna. För dem gäller i stället att aktuella brott endast ska lag-

föras vid respektive tribunal. Något svenskt lagstiftningsbehov har därför inte ansetts föreligga i de fallen (se prop. 1995/96:48 s. 14).

Att staterna inför regler som gör det möjligt att bestraffa brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning är viktigt för dess funktion och effektivitet. Det krävs dock inte att de nationella straffbestämmelserna utformas på samma sätt som i stadgan. I stället föreskriver artikel 70:4 a att staterna ska utvidga sina straffrättsliga bestämmelser om brott mot nationella förundersökningar och rättegångar till att också omfatta motsvarande gärningar riktade mot domstolens verksamhet. För att uppfylla stadgans krav på kriminalisering är det inte heller nödvändigt att införa några nya brottstyper. Det svenska åtagandet enligt artikel 70 innebär att de befintliga svenska straffbestämmelser som i materiellt hänseende motsvarar de gärningar som anges i artikel 70:1 även ska omfatta straffansvar för gärningar som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning.

De svenska brott som kan vara aktuella och behovet av lagändringar redovisas i avsnitt 6.

4.2.2 Krav på nationell straffrättslig domsrätt

Romstadgans bestämmelser innebär, som nämnts, att såväl Internationella brottmålsdomstolen som nationella domstolar ska ha domsrätt över de brott som avses i artikel 70. Denna överlappning kommer dock inte att vara heltäckande eftersom de nationella straffbestämmelserna i viss mån kan komma att skilja sig från dem som gäller enligt stadgan. Av stadgan (artikel 70:4 a) följer att lagföring ska kunna ske i Sverige när de nu avsedda brotten begås inom svenskt territorium eller av en svensk medborgare.

Stadgan är i sina olika språkversioner oklar om Internationella brottmålsdomstolen eller en stat ska ha företräde eller om det är fråga om verklig konkurrens mellan domstolens och nationell lagföring (artikel 70:4 b). Av bl.a. den engelska versionen av

stadgan, vilket var det språk på vilket bestämmelsen ursprungligen utformades, följer att det är Internationella brottmålsdomstolen som ska avgöra om och när den ska utöva sin jurisdiktion. I vissa fall kan domstolen ha faktiska möjligheter och ett starkt intresse av att själv sköta lagföringen. I andra fall kan den vara förhindrad av praktiska eller andra skäl, t.ex. arbetsbelastning eller hinder mot att den misstänkte utlämnas till domstolen. I prop. 2001/02:88 uttalas bl.a. att principen om att domstolen ska ha företräde framför nationell lagföring bäst främjar domstolens effektivitet och bör tjäna som utgångspunkt för svenska överväganden (a. prop. s. 160).

I viss utsträckning kan det också bli fråga om konkurrerande jurisdiktion mellan olika stater som tillträtt stadgan. Det kan t.ex. bli fallet om brottet begås i en ansluten stat och gärningsmannen kommer från en annan ansluten stat (se artikel 70:4 a).

De svenska reglerna om straffrättslig jurisdiktion och frågan om behovet av lagändringar med anledning av Sveriges tillträde till Romstadgan behandlas i avsnitt 6.2.

4.2.3 Internationella brottmålsdomstolens dom som hinder mot nationell lagföring

Artikel 20 i Romstadgan innehåller bestämmelser som reglerar när Internationella brottmålsdomstolens domar ska utgöra rättegångshinder inför domstolen (20:1) respektive i de anslutna staterna (20:2) samt när nationella domar på motsvarande sätt hindrar domstolen från att döma över en sak (20:3). Reglerna bygger på grundtanken att en brottmålsdom i princip ska utgöra hinder mot en ny rättegång mot den tilltalade i samma sak (*ne bis in idem* eller "ej två gånger i samma sak"). Reglerna i artikel 20 gäller emellertid bara beträffande stadgans s.k. huvudbrott (regel 163.2 i domstolens bevis- och förfaranderegler).

För brott enligt artikel 70 finns särskilda bestämmelser. Av regel 168 i domstolens bevis- och förfaranderegler följer att såväl domar meddelade av Internationella brottmålsdomstolen som

nationella domar avseende dessa brott tillerkänns negativ rättskraft i förhållande till domstolen. Sådana domar över brott enligt artikel 70 utgör således rättegångshinder för Internationella brottmålsdomstolen.

Några uttryckliga bestämmelser om Internationella brottmålsdomstolens dom som hinder mot en nationell rättsprocess finns dock inte. Den huvudsakliga anledningen till att ingen regel motsvarande den som föreskrivs i artikel 20:2 togs in i bevis- och förfarandereglererna var en princip som tidigt slogs fast i förhandlingarna och som innebar att inga ”nya” förpliktelser för staterna skulle föreskrivas i det regelverket. Eftersom artikel 20 inte omfattar rättsverkan för domstolens domar avseende brott enligt artikel 70 ansågs det därmed inte möjligt att införa en sådan bestämmelse i bevis- och förfarandereglererna. Frågan komplicerades också av stadgans oklara reglering av förhållandet mellan domstolens och nationell lagföring av dessa brott.

Inget i stadgan eller i bevis- och förfarandereglererna hindrar emellertid en stat från att tillerkänna domstolens domar negativ rättskraft också när de avser brott enligt artikel 70. En sådan ordning skulle vara helt i linje med den princip om domstolens företräde som har förordats, se prop. 2001/02:88 s. 160 f., jfr avsnitt 4.2.2. Frågan behandlas i avsnitt 7.7.2.

5 Internationell jämförelse

5.1 Danmark

I Danmark har särskilda bestämmelser införts beträffande brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning (§ 5 Lov om Den Internationale Straffedomstol, nr. 342, 16 maj 2001). Av nämnda bestämmelse följer att straffelovens 14 kap. om förbrytelser mot offentliga myndigheter och 17 kap. om menedsbrott m.m. är tillämpliga också när ett brott riktas mot Internationella brottmålsdomstolen. De omfattar t.ex. brott mot tjänsteman (§§ 119 och 121) och mot vittnen (§ 123), förstörelse av bevis (§ 125, stk. 1, nr. 2), falsk förklaring (§§ 158 och 159) samt åberopande av falskt bevis (§ 164, stk. 2). I dessa fall har särskilda föreskrifter ansetts vara nödvändiga för att även brott riktade mot Internationella brottmålsdomstolen ska omfattas.

Andra brott enligt straffeloven som kan vara aktuella – besticknings- och mutbrott (§§ 122 och 144) – gäller dock utan särskild reglering för den som är i utländsk eller i internationell, offentlig tjänst.

I förarbetena konstateras att dansk domsrätt föreligger även när ett brott har begåtts i utlandet och detta oavsett gärningsmannens nationalitet om det följer av föreskrifter i internationella konventioner (Lovforslag nr. L 20, Folketinget 2000-01, s. 46). Inga särskilda regler om dansk domsrätt över dessa brott eller om förhållandet mellan nationell och internationell lagföring har införts.

5.2 Finland

Särskilda bestämmelser har införts också i den finska strafflagen. I en ny bestämmelse föreskrivs att bestämmelserna om osann utsaga, falsk angivelse, bevisförvanskning och övergrepp i rätts-sak också ska omfatta Internationella brottmålsdomstolen och förundersökningar enligt Romstadgan (15 kap. 12 a §). Utan den särskilda föreskriften anses dessa brott endast kunna riktas mot finska myndigheter. Vidare görs vissa brott mot myndighet i 16 kap. strafflagen tillämpliga även i förhållande till anställda vid domstolen (16 kap. 20 §). Så har även skett i fråga om tjänste-brott och brott som begås av offentligt anställda, främst bestick-nings- och mutbrott (40 kap. 12 § tredje stycket).

Förutom brott som begås på finskt territorium omfattar finsk domsrätt även brott som finska medborgare begår i utlandet. I det senare fallet ställs det normalt krav på s.k. dubbel straffbar-het (1 kap. 6 och 11 §§ strafflagen). Kravet på dubbel straffbar-het har dock tagits bort när det gäller brott som riktas mot In-ternationella brottmålsdomstolens rättskipning så att finsk lag-föring ska kunna ske oavsett var brottet har begåtts (se prop. RP 161/2000 rd, s. 91). Inga särskilda regler har införts som tar sikte på frågan om konkurrerande jurisdiktion över brott av detta slag.

5.3 Norge

I den lag som införts i Norge med anledning av Internationella brottmålsdomstolen – lov om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtekterna) – föreskrivs att vissa bestämmelser i den norska straffeloven ska äga motsvarande tillämpning (§ 12). Det gäller straffansvar för falsk förklaring, återopande av falskt bevis, för-ledande eller bestickning av vittnen, hindrande av vittnesmål, bevisförstörelse eller bevisförfalskning (§§ 163-167 straffeloven). Även brott om våld, hot, bestickning m.m. mot tjänsteman (§§ 127 och 128), bevisförstörelse (§ 132) och motarbetande av

rättsväsendet (§ 132 a) gäller i förhållande till domstolens tjänstemän och andra aktörer i dess förfarande. Straffbestämmelser beträffande korruption finns i straffeloven § 276 a, som äger tillämplighet även beträffande personer som innehar ställning, värv eller uppdrag i utlandet. Det noteras i förarbetena att en norsk rättsprocess mot en tjänsteman eller domare vid Internationella brottmålsdomstolen förutsätter att domstolen har gjort avkall på den immunitet som personen annars ska ha (Ot.prp. nr. 95, 2000-2001, s. 35).

Det klargörs särskilt att norsk domsrätt föreligger även när brottet har begåtts i utlandet av en norsk medborgare (§ 12). Lov om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter innehåller en bestämmelse om rättsverkningar för domstolens domar som även tar sikte på brott mot domstolens rättskipning (§ 9). Den innebär att domstolens dom utgör hinder mot ny lagföring för samma gärning i Norge.

5.4 Storbritannien

I Storbritannien har lagstiftning antagits som även omfattar brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning – International Criminal Court Act 2001. Med artikel 70:1 korresponderande, nationella brott – enligt särskild lagstiftning eller "common law" – har gjorts tillämpliga också i förhållande till domstolen (section 54). Brittisk domsrätt föreskrivs om brottet har begåtts i England eller Wales eller utomlands av en brittisk medborgare, någon annan med hemvist i Storbritannien eller av den som tjänstgör utomlands i landets tjänst. Åtal förutsätter i varje enskilt fall att särskilt tillstånd lämnas (av landets Attorney-General; närmast justitiekanslern).

6 Gällande rätt och behov av lagändringar

6.1 Straffrättsliga bestämmelser

I detta avsnitt redogörs för de brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning som anges i artikel 70:1 a–f, motsvarande svenska straffbestämmelser samt eventuella behov av lagändringar. För straffansvar enligt Romstadgan krävs, i samtliga fall, att brotten riktats mot domstolens rättsliga process samt att de begåtts uppsåtligen.

6.1.1 Osann utsaga inför Internationella brottmålsdomstolen

Artikel 70:1 a – Att avge falskt vittnesmål trots skyldighet att tala sanning i enlighet med artikel 69.1.

I svensk rätt motsvaras brott enligt artikel 70:1 a av bestämmelserna i brottsbalken om mened (15 kap. 1 §), osann partsutsaga (15 kap. 2 §) och ovarsam utsaga (15 kap. 3 §). Straffansvaret omfattar även brott inför utländsk domstol enligt beslut av svensk domstol med stöd av lagen (1946:817) om bevisupptagning vid utländsk domstol. Särskilda bestämmelser reglerar ansvaret för osanna uppgifter eller förtiganden inför vissa utländska domstolar; osann och ovarsam utsaga inför nordisk domstol (15 kap. 4 a §) samt osann och ovarsam utsaga inför en internationell domstol (15 kap. 4 b §).

Mened, osann partsutsaga och ovarsam utsaga

Straffbestämmelserna om mened, osann partsutsaga och ovarsam utsaga enligt 15 kap. 1–3 §§ brottsbalken föreskriver endast ansvar för lämnande av osann uppgift eller förtigande av sanningen inför en *svensk* domstol. Skälet till det är att dessa gärningar anses utgöra brott mot statens judiciella funktion. Bestämmelserna syftar till att göra en effektiv domstolsverksamhet möjlig. Dessutom är det en förutsättning för ansvar att den falska utsagan har lämnats under sådan sanningsplikt som följer enligt svensk lag (jfr NJA II 1974 s. 657). Bestämmelserna omfattar alltså inte brott som begås mot Internationella brottmålsdomstolens rättsskipning. I viss utsträckning har dock frågan om straffansvar för brott som riktar sig mot utländsk rättsskipning reglerats särskilt, se vidare nedan.

Osann och ovarsam utsaga inför en nordisk respektive en internationell domstol, m.m.

I brottsbalken finns särskilda straffbestämmelser för osann utsaga och ovarsam utsaga inför nordisk domstol (15 kap. 4 a §) respektive inför en internationell domstol (15 kap. 4 b §). Dessa bestämmelser avser uppsåtligt respektive grovt oaktsamt lämnande av osanna uppgifter eller förtigande av sanningen i en utsaga som i Sverige skulle ha avgivits under laga ed eller sanningsförsäkran. Det innebär att utsagor av personer som inte får avlägga ed, främst den tilltalade och målsägande, inte omfattas. De omfattar domstolar i övriga nordiska länder samt Europeiska gemenskapernas domstolar och EFTA-domstolen.

De nu redovisade bestämmelserna om osann eller ovarsam utsaga inför nordisk eller en internationell domstol omfattar inte Internationella brottmålsdomstolen. En utvidgning av straffansvaret krävs därmed. Därvid måste övervägas om det bara bör omfatta uppsåtliga gärningar – vilket är vad stadgan kräver – eller

om det också bör utsträckas till grova oaktsamhetsbrott i enlighet med den befintliga svenska regleringen.

Förfarandet inför Internationella brottmålsdomstolen möjliggör att vittnesmål upptas genom förebringande av skriftliga anteckningar (se artikel 69:2). Sådana utsagor omfattas inte av straffansvar enligt 15 kap. 4 b § brottsbalken. Denna bestämmelse är endast tillämplig på utsagor som avges muntligen inför domstol. Det skulle därför kunna övervägas att utsträcka ansvaret enligt 15 kap. 10 § första stycket brottsbalken – om osann försäkran – till att också omfatta skriftliga utsagor som avgetts under en försäkran om sanningsenlighet enligt de regler som gäller för ett rättsligt förfarande vid Internationella brottmålsdomstolen. En sådan ändring får dock anses mindre lämplig eftersom den skulle avvika från hur 15 kap. 10 § första stycket brottsbalken är avsedd att tillämpas när det gäller svenska förhållanden. Med hänsyn till att det nu endast är fråga om ett åtagande att utvidga befintliga bestämmelser om brott mot svensk rättsskipning föreligger inte heller något krav enligt Romstadgan att genomföra ändringen (jfr avsnitt 4.2.1).

Ansvarsfrihet och särskilda regler om strafflindring

Det finns vissa undantag från ansvar enligt straffbestämmelserna i 15 kap. 1–3 §§ brottsbalken, vilka framgår av 4 §. Det gäller om den osanna uppgiften eller förtigandet befinns vara utan betydelse för saken eller om det avser något som personen haft rätt att vägra yttra sig om och omständigheterna innebär skälig ursäkt för honom eller henne.

Vidare gäller för dessa brott, liksom för andra brott enligt samma kapitel i brottsbalken, att lindrigare straff än vad som är stadgat för brottet får utdömas när gärningsmannen frivilligt har rättat felet eller på annat sätt har avvärvat fara för vidare olägenhet innan avsevärd olägenhet har uppstått. Detta föreskrivs i 15 kap. 14 § brottsbalken och gäller trots att brottet är fullbordat (se vidare i avsnitt 7.2). Härtill gäller att gärningsmannen inte ska

dömas till ansvar om faran för olägenhet varit ringa och om det för gärningen inte föreskrivits svårare straff än fängelse i sex månader, dvs. till exempel för ovarsam utsaga enligt 15 kap. 3 § nämnda balk.

Bestämmelserna om undantag från straffansvar och om strafflindring bör gälla i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen på motsvarande sätt som i dag gäller i förhållande till en nordisk eller annan internationell domstol enligt 15 kap. 4 a och 4 b §§ brottsbalken. För tillämpligheten av straffrihetsregeln i 15 kap. 14 § brottsbalken kommer det att få betydelse om straffansvaret när det gäller Internationella brottmålsdomstolen begränsas till uppsåtliga brott eller om det också bör omfatta grovt oaktsamma gärningar, ovarsam utsaga, som kan leda till böter eller fängelse högst sex månader (se ovan).

Förberedelse och stämpling till brott

Enligt 15 kap. 15 § brottsbalken ska även, såvitt nu är i fråga, förberedelse till mened och stämpling till mened som innebär att någon söker anstifta en sådan gärning föranleda straffansvar utom när brottet, om det hade fullbordats, hade varit att anse som ringa brott. Dessa bestämmelser gäller, enligt 15 kap. 4 a och 4 b §§ brottsbalken, i tillämpliga delar även för osann eller ovarsam utsaga inför en nordisk eller internationell domstol.

Det är nu fråga om att utvidga straffansvaret för avgivande av osanna utsagor till att omfatta motsvarande utsagor inför Internationella brottmålsdomstolen. Utgångspunkten är att brott mot den domstolens rättskipning ska jämföras med brott mot svensk rättskipande verksamhet. De regler om straffansvar för förberedelse och stämpling till brott som gäller i Sverige bör därför också göras tillämpliga i samma utsträckning i nu aktuella fall. Att utformningen av de svenska reglerna i viss mån skiljer sig från vad som gäller enligt de regler som Internationella brottmålsdomstolen tillämpar (del 3 i Romstadgan och regel 163.1 i bevis- och förfaranderegler) förändrar, mot bakgrund

av vad som ovan (avsnitt 4.2.1) sagts om innebörden av åtagandet enligt artikel 70:4 a, inte denna bedömning.

I fråga om osann utsaga inför Internationella brottmålsdomstolen bör därmed en lagändring genomföras på så sätt att reglerna i 15 kap. 15 § brottsbalken blir tillämpliga.

6.1.2 Framläggande av falsk eller förfalskad bevisning

Artikel 70:1 b – Att framlägga bevisning som parten vet är falsk eller förfalskad.

För svensk del är det främst vissa brott enligt 15 kap. brottsbalken som motsvarar de brott som anges under artikel 70:1 b. Det gäller bevisförvanskning (15 kap. 8 §), osant intygande (15 kap. 11 § första stycket), brukande av osann urkund (15 kap. 11 § andra stycket), missbruk av urkund (15 kap. 12 §) och förnekande av underskrift (15 kap. 13 §). Även förfalskningsbrott enligt 14 kap. samma balk kan aktualiseras.

Bevisförvanskning

Bevisförvanskning enligt 15 kap. 8 § brottsbalken omfattar såväl förvanskning och undanröjande av ett bevis som återopande av ett falskt bevis. Härtill krävs att handlingen vidtas med uppsåt att någon oskyldig må bli fälld till ansvar. Bevisförvanskning kan avse varje föremål som är av betydelse som bevis i en brottsutredning.

Brottets internationella räckvidd är inte helt klarlagd och frågan har inte berörts närmare i förarbeten eller rättspraxis. I litteraturen har det anförts skäl både för och emot ståndpunkten att brottet är nationellt begränsat, dvs. att det bara avser att skydda svensk rättskipning (se Jareborg, Allmän Kriminalrätt, 2001, s. 239). Det kan å ena sidan hävdas att brottet bevisförvanskning bör uppfattas som nationellt begränsat i fråga om angreppsob-

jektet som en konsekvens av att brotten mened, osann partsutsaga och ovarsam utsaga i 15 kap. 1–3 §§ brottsbalken anses vara begränsade till brott som riktas mot den svenska statens judiciella funktion (se t.ex. Falk, Straffrätt och territorium, 1976, s. 247 f.). Å andra sidan liknar brottet i sakligt hänseende andra brott som inte anses vara nationellt begränsade, främst förtal enligt 5 kap. 1 § och osant intygande enligt 15 kap. 11 § brottsbalken (se t.ex. Holmqvist m.fl., Brottsbalken – En kommentar, kap. 13-24, s. 15:63). När straffbestämmelsen infördes gjordes dessutom ett antal ändringar jämfört med det bakomliggande kommittéförslaget som talar mot att en nationell begränsning var avsedd. Hänvisningar till brottsutredning och till myndighet utmönstrades ur bestämmelsen och den placerades i 15 kap. i stället för 16 kap. om brott mot allmän verksamhet (NJA II 1962 s. 244).

Vid en samlad bedömning ger bestämmelsens ordalydelse, placering och tillkomst vid handen att bevisförvanskning inte bör anses vara begränsat till att avse gärningar som har samband med en svensk rättsprocess. Avsikten är att bestraffa handlande som försämrar bevisläget för en oskyldig och det får anses ligga i svenskt intresse att göra så oavsett om gärningen hänger samman med en svensk eller en utländsk rättsprocess. Vid denna bedömning kan bevisförvanskning bestraffas enligt nuvarande regler även om brottet riktas mot Internationella brottmåldomstolens rättsskipning. Därmed krävs ingen lagändring.

Osant intygande, brukande av osann urkund, missbruk av urkund och förnekande av underskrift

Brottsbalkens 15 kap. innehåller andra bestämmelser som bl.a. straffbelägger uppsåtligt lämnande, upprättande, återopande, begagnande eller missbruk av uppgifter respektive urkunder om åtgärden innebär fara i bevishänseende. Det gäller osant intygande (15 kap. 11 § första stycket), brukande av osann urkund (15

kap. 11 § andra stycket), missbruk av urkund (15 kap. 12 §) och förnekande av underskrift (15 kap. 13 §).

Osant intygande består i att lämna vissa osanna uppgifter i ett intyg eller annan urkund. Den osanna uppgiften kan avse vem uppgiftslämnaren är eller annat än egna angelägenheter. Det kan också vara fråga om att för skens skull upprätta en urkund rörande en rättshandling, dvs. ett skenavtal. För straffansvar krävs dock alltid att åtgärden innebär fara i bevishänseende. Ansvar för brottet kan utkrävas t.ex. av någon som i skriftlig form lämnar medvetet felaktiga uppgifter i en rättegång eller annat judiciellt förfarande.

Med hänsyn till att brottsrekvisiten ibland kan överlappa har gränsdragningen mellan osant intygande och urkundsförfalskning (14 kap. 1 § brottsbalken) medfört vissa tillämpningsproblem (se t.ex. NJA 1962 s. 328). Frågan om förfalskningsbrottens tillämplighet i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen behandlas nedan.

Straffansvar för *brukande av osann urkund* träffar den som åberopar eller på annat sätt använder sig av en osann urkund. Vad som ska anses vara en osann urkund följer det som gäller i fråga om osant intygande. För straffansvar krävs att åtgärden innebär fara i bevishänseende och att urkunden är objektivt osann. *Missbruk av urkund* omfattar olika former av missbruk av pass, betyg eller någon liknande urkund som är utställd för en viss person liksom vissa fall då någon sanningslöst utger en handling för att vara en riktig kopia av en viss urkund. Brottet omfattar såväl fall då urkunden varken är falsk eller osann (jfr brukande av falsk urkund) som fall då det är fråga om användning av en handling som sanningslöst anges vara en riktig kopia av en urkund. I det första fallet är det fråga om någon som missbrukar en riktig urkund genom att utge sig eller någon annan för att vara den som passet eller liknande är utställt för. Straffansvaret omfattar även den som lämnar ut urkunden för att missbrukas på angivet sätt. Det utmärkande för det andra fallet är att det inte krävs någon osann uppgift i urkunden utan att osanningen i stället är uppgiften att det är fråga om en kopia trots att det inte

finns något original med samma innehåll. I båda fallen krävs för straffansvar att åtgärden innebär fara i bevishänseende. Däremot omfattas inte gärningar då en urkund har förfalskats, vilket i stället kan utgöra brukande av falsk urkund enligt 14 kap. 9 § brottsbalken.

Brottet *förnekande av underskrift* avser den som förnekar sin underskrift på en urkund och åtgärden innebär fara i bevishänseende.

Nämnda straffbestämmelser går längre än vad som föreskrivs i artikel 70:1 b eftersom de inte är begränsade till falsk eller förfalskad bevisning som förebringas i en rättsprocess. Det krav på fara i bevishänseende som uppställs för de nu nämnda brotten innebär inte att det måste vara fråga om något förfarande inför domstol eller annan myndighet. Däremot får kravet på fara i bevishänseende anses medföra att det, med undantag för brukande av osann urkund, bara kan vara fråga om uppgifter i urkunder som upprättats till bevis eftersom gärningsmannens uppsåt måste omfatta detta rekvisit (se Lagrådets yttrande i NJA II 1948 s. 477).

De brott i 15 kap. brottsbalken som nu nämnts är inte begränsade till svenska förhållanden och det krävs ingen lagstiftningsåtgärd för att de också ska gälla gärningar som riktar sig mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning.

Förfalskningsbrott

Artikel 70:1 b tar endast sikte på framläggande av ett falskt eller förfalskat bevis i domstolens förfarande, inte t.ex. åtgärden att framställa ett förfalskat bevis. Vissa förfalskningsåtgärder omfattas i stället av bestämmelserna i artikel 70:1 c som behandlas närmare i avsnitt 6.1.3.

Att bruka en förfalskad urkund kan dock leda till ansvar för brukande av det förfalskade enligt 14 kap. 9 § brottsbalken. Det kan vara fråga om varje förfalskningsobjekt som omnämns i 14 kap. eller något annat som har förfalskats. Det ska vara fråga

om ett falskt bevismedel och för straffansvar krävs att åtgärden innebär fara i bevishänseende. Vem som gjort förfalskningen behöver dock inte vara känt. Uppsåtet måste omfatta samtliga objektiva rekvisit.

Gärningar enligt 14 kap. 9 § brottsbalken anses utgöra brott enligt svensk lag oavsett var och av vem de begås och oavsett om objektet är svenskt eller utländskt. Brottet är därmed redan i dag tillämpligt i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen och ingen lagändring är nödvändig.

Ansvarsfrihet och särskilda regler om strafflindring

De bestämmelser i 15 kap. 14 § brottsbalken om strafflindring och ansvarsfrihet vid frivillig rättelse m.m. gäller generellt för brott enligt 15 kap. Detsamma gäller för förfalskningsbrotten enligt 14 kap. 11 § samma balk. I den utsträckning straffbestämmelser i dessa kapitel utan ändringar är tillämpliga också för brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolen gäller de också de nu nämnda bestämmelserna.

Försök och förberedelse till brott

För några av de brott som har redovisats i detta avsnitt gäller särskilda bestämmelser om straffansvar för försök och förberedelse till brott. Det gäller, med särskilt angivna undantag, för försök till bevisförvanskning enligt 15 kap. 15 § brottsbalken och för försök och förberedelse till olika förfalskningsbrott enligt 14 kap. 12 § samma balk. I enlighet med vad som anförts ovan är dessa straffbestämmelser inte nationellt begränsade och därmed tillämpliga även när gärningen riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipande verksamhet. Därmed gäller även de korresponderande reglerna om ansvar för försök eller förberedelse till brotten. I enlighet med vad som anförts i avsnitt 6.1.1

bör detta förhållande inte förändras i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen.

6.1.3 Övergrepp mot vittnen m.m.

Artikel 70:1 c – Att genom bestickning påverka ett vittne, att hindra eller störa ett vittnes inställelse eller vittnesmål, att utöva repressalier mot ett vittne för att ha avgett vittnesmål eller att förstöra, manipulera eller störa bevisinhämtning.

Artikel 70:1 c avser olika uppsåtliga brott som riktas mot vittnen och domstolens inhämtning av bevisning. I fråga om bevisinhämtning är avsikten med stadgebestämmelsen att kriminalisera åtgärder för att förstöra, förvanska eller undanhålla bevisning som inte är muntlig (se Harris i Triffterer (ed.), *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court – Observers' Notes, Article by Article*, 1999, s. 920). Brotten motsvaras i svensk rätt av bestämmelser i brottsbalken, såsom övergrepp i rättssak (17 kap. 10 §), förfalskningsbrott (14 kap. 1–3 §§), skyddande av brottsling (17 kap. 11 §) samt störande av förrättning eller av allmän sammankomst (16 kap. 4 §).

Övergrepp i rättssak

Straffbestämmelser för skydd av vittnen och andra förhörspersoner finns framförallt i 17 kap. 10 § brottsbalken som behandlar övergrepp i rättssak. Brottet omfattar angrepp med våld eller hot om våld mot någon för att denne har gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd. Vidare omfattas andra gärningar som medför lidande, skada eller olägenhet, eller hot om sådan gärning varigenom någon angrips för att denne avlagt vittnesmål eller annars

avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom från att avge en sådan utsaga.

Övergrepp i rättssak tar emellertid bara sikte på övergrepp i en rättssak vid en *svensk* myndighet. Det krävs därför en lagändring för att motsvarande gärningar ska kunna prövas i svensk domstol när de avser en rättssak vid Internationella brottmålsdomstolen. Frågan om bestickning behandlas närmare i avsnitt 6.1.5.

Förfalskningsbrott

Förfalskningsbrotten regleras i 14 kap. brottsbalken. De brott som i första hand motsvarar de gärningar som anges i artikel 70:1 c är olika former av *urkundsförfalskning* (14 kap. 1–3 §§). Urkundsförfalskning består i att skriva någon annan persons namn, falskeligen förskaffa sig en annan persons underskrift eller på annat sätt framställa en falsk urkund. Att falskeligen ändra eller fylla ut en äkta urkund omfattas också. En förutsättning för straffansvar är att åtgärden innebär fara i bevishänseende. Protokoll, kontrakt, skuldebrev, intyg och andra handlingar som upprättas till bevis eller annars är av betydelse som bevis anses vara urkunder. Detsamma gäller legitimationskort, biljetter och bevismärken. Särskilda bestämmelser finns för ringa brott, som rubriceras *förvanskning av urkund* (14 kap. 2 §), samt för *grov urkundsförfalskning* (14 kap. 3 §).

De nu angivna förfalskningsbrotten anses vara brott enligt svensk rätt oavsett var och av vem de begås och oavsett om objektet är svenskt eller utländskt. Urkundsförfalskning som riktas mot Internationella brottmålsdomstolen är alltså – utan lagändring – straffbar i Sverige. De villkor för strafffrihet och strafflindring som enligt 14 kap. 11 § brottsbalken gäller för samtliga brott enligt 14 kap. samt bestämmelser om försöks- och förberedelsebrott enligt 14 kap. 12 § samma balk, gäller också för motsvarande gärningar som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning.

Skyddande av brottsling

Undanröjande av bevis om brott, liksom förvanskande av äkta och tillskapande av falska bevis, kan även utgöra skyddande av brottsling enligt 17 kap. 11 § brottsbalken. Straffbestämmelsen går dock längre och omfattar även andra gärningar, vilka saknar motsvarighet i artikel 70. Det senare gäller andra åtgärder för att motverka att brottet uppdragas eller beivras, t.ex. genom att dölja gärningsmannen eller genom att hjälpa honom eller henne att undkomma. Om gärningen är att anse som ringa, t.ex. med hänsyn till gärningsmannens förhållande till brottslingen, ska ansvar inte utkrävas.

I fråga om subjektivt rekvisit krävs, enligt första stycket, ett uppsåt som täcker alla objektiva rekvisit. Enligt tredje stycket bestraffas emellertid – efter en lindrigare straffskala – även det fallet att gärningsmannen endast har skälig anledning att anta att den andre var brottslig.

Även skyddande av brottsling anses vara begränsat till svenska förfaranden och en lagändring krävs för att straffbestämmelsen ska vara tillämplig i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen. Det måste härvid övervägas om brottet bara delvis ska göras tillämpligt i förhållande till förfaranden vid den domstolen.

Störande av förrättning eller av allmän sammankomst

Störande av en domstols förhandling kan vara straffbart enligt 16 kap. 4 § brottsbalken. Bestämmelsen syftar till att skydda förrättningar och sammankomster av olika karaktär, däribland domstols förhandling. Den brottsliga handlingen kan bestå i störande genom våldshandling, oljud eller på annat dylikt sätt.

I doktrinen ges ingen direkt vägledning i frågan om vilken räckvidd bestämmelsen om störande av förrättning enligt 16 kap. 4 § brottsbalken har. Det kan finnas anledning att bedöma gärningar som faller in under bestämmelsen på olika sätt. När det

gäller störande av förrättning och särskilt domstolsförhandling finns det en tydligare koppling till svenska förhållanden och mer specifikt den svenska statens judiciella funktion. Det finns inget egentligt svenskt intresse att bestämmelsen ska omfatta handlingar som begås inför utländska domstolar. En lagändring får därför anses krävas för att bestämmelsen ska omfatta handlingar som innebär störande av domstolsförhandling vid Internationella brottmålsdomstolen.

6.1.4 Våld eller hot mot domstolens tjänstemän, m.m.

Artikel 70:1 d – Att hindra, hota eller besticka en tjänsteman vid Domstolen i avsikt att tvinga eller förmå honom eller henne att inte uppfylla sina skyldigheter eller att uppfylla dem på oriktigt sätt.

Artikel 70:1 e – Att utöva repressalier mot en tjänsteman vid Domstolen för handlingar som denne eller annan tjänsteman har vidtagit.

Bestämmelserna i artikel 70:1 d och e tar sikte på uppsåtliga brott riktade mot Internationella brottmålsdomstolens tjänstemän. För svensk del finns bestämmelser om brott mot tjänstemän i 17 kap. brottsbalken, vilka behandlas nedan. Frågan om besticknings- och mutbrott tas upp i avsnitt 6.1.5.

Vem som ska anses vara tjänsteman vid domstolen framgår inte av domstolens stadga eller dess bevis- och förfaranderegler. Bedömningen bör dock vara att samtliga befattningshavare som omfattas av stadgan – domare, åklagaren, de biträdande åklagarna, registratorn och den biträdande registratorn – samt övriga arbetstagare vid domstolen ska omfattas. I den finska strafflagen har utifrån samma utgångspunkt begreppet *anställda* använts, se avsnitt 5.2.

Våld, hot eller förgripelse mot tjänsteman samt våldsamt motstånd

I 17 kap. 1 § brottsbalken föreskrivs ansvar för våld eller hot mot tjänsteman och i 17 kap. 2 § samma balk förgripelse mot tjänsteman. Brotten avser gärningar som innebär angrepp på någon i hans eller hennes myndighetsutövning. *Våld eller hot mot tjänsteman* består i att genom våld eller hot om våld förgripa sig mot någon i dennes myndighetsutövning eller att tvinga någon till eller hindra någon från att vidta en åtgärd som avser myndighetsutövning. Det kan också vara fråga om att hämnas för en sådan åtgärd. Gärningen kan även avse handling som begåtts mot någon för vad denne tidigare gjort eller underlåtit att göra vid utövande av myndighet. Ansvar för *förgripelse mot tjänsteman* föreskrivs för den som, på annat sätt än som avses i 1 §, tvingar – eller hindrar – någon i dennes myndighetsutövning, eller som hämnd för sådan åtgärd, otillbörligen företar eller hotar med gärning som medför lidande, skada eller annan olägenhet.

Genom 17 kap. 4 § brottsbalken straffbeläggs *våldsamt motstånd* som består i att sätta sig till motvärn eller på annat sätt med våld försöka hindra någon i hans eller hennes myndighetsutövning. Bestämmelsen är subsidiär till straffbestämmelserna i 17 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken.

De olika brotten kräver uppsåt som täcker de objektiva rekvisiten. Detta måste omfatta insikt om att den angräpnade utövar offentlig myndighet.

De nu angivna straffbestämmelserna avser *svensk* myndighetsutövning och omfattar därmed inte gärningar som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipande verksamhet. Reglerna har däremot gjorts tillämpliga även beträffande vissa utländska tjänstemän som utövar myndighet. Det har skett genom särskilda bestämmelser i lagen (2000:343) om internationellt polisiärt samarbete (12 §) och lagen (2000:1219) om internationellt tullsamarbete (3 kap. 7 §). Lagändringar behövs därmed för att motsvarande gärningar ska utgöra brott enligt svensk lag när de riktas mot Internationella brottmålsdomstolens tjänstemän.

Försök och förberedelse till brott

I fråga om våld eller hot mot tjänsteman (17 kap. 1 § brottsbalken) gäller även straffansvar för försök och förberedelse till sådant brott, såvida inte brottet, om det fullbordats, skulle ha varit att anse som ringa (17 kap. 16 § brottsbalken). Enligt vad som tidigare anförts, se avsnitt 6.1.1, bör detsamma gälla när gärningen riktar sig mot en tjänsteman vid Internationella brottmålsdomstolen. En lagändring krävs för att utvidga straffansvaret på detta sätt.

6.1.5 Besticknings- och mutbrott

Artikel 70:1 c – Att genom bestickning påverka ett vittne, att hindra eller störa ett vittnes inställelse eller vittnesmål, att utöva repressalier mot ett vittne för att ha avgett vittnesmål eller att förstöra, manipulera eller störa bevisinhämtning.

Artikel 70:1 d – Att hindra, hota eller besticka en tjänsteman vid Domstolen i avsikt att tvinga eller förmå honom eller henne att inte uppfylla sina skyldigheter eller att uppfylla dem på oriktigt sätt.

Artikel 70:1 f – Att som tjänsteman vid Domstolen begära eller ta emot muta i samband med fullgörande av tjänsteåligganden.

Artikel 70:1 c, d och f avser bl.a. mutbrott och bestickning som begås uppsåtligen. Dessa gärningar motsvaras av de svenska straffbestämmelserna om bestickning (17 kap. 7 § brottsbalken) respektive mutbrott (20 kap. 2 § brottsbalken).

Domstolens valda funktionärer och andra tjänstemän

I svensk rätt är den aktiva sidan av ett korruptionsbrott straffbelagd som *bestickning* enligt 17 kap. 7 § brottsbalken. I huvudsak

korresponderande regler för den passiva, dvs. mottagande, sidan av ett sådant brott finns i 20 kap. 2 § brottsbalken – *mutbrott*.

Föremål för bestickning kan vara arbetstagare eller annan som avses i 20 kap. 2 § brottsbalken, som t.ex. utländska ministrar, parlamentsledamöter och andra utövare av offentliga funktioner i en främmande stat. Ansvar för mutbrott kan utkrävas av motsvarande personkrets.

Genom lagändringar som trätt i kraft den 1 juli 2004 har straffbestämmelserna utvidgats till att också omfatta bl.a. domare eller annan funktionär i en internationell domstol vars domsrätt Sverige godtar (prop. 2003/04:70, bet. 2003/04:JuU21, rskr. 2003/04:233). I förarbetena uttalas att även domare och åklagare vid Internationella brottmålsdomstolen omfattas av denna grupp (a. prop. s. 51). Detsamma får anses gälla för domstolens registrator och biträdande registrator. Även andra tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen, främst vid åklagarens kansli och registratorskontoret, täcks av de nuvarande bestämmelserna som också omfattar arbetstagare hos en utländsk arbetsgivare. Såväl bestickning som mutbrott utgör brott enligt svensk lag oavsett var det begås. Sverige uppfyller därmed Romstadgans krav i detta avseende utan lagändringar.

Bestickning av vittnen

Enligt artikel 70:1 c straffbeläggs även bestickning av vittnen i förfaranden vid Internationella brottmålsdomstolen. Ett sådant straffstadgande saknar motsvarighet i svensk rätt och införandet av ett liknande straffansvar går utöver de skyldigheter som följer av ett tillträde till Romstadgan (se artikel 70:4 a och avsnitt 4.2.1). Ett eventuellt behov av straffansvar för den som mutar vittnen bör bedömas i ett bredare perspektiv och inte införas som en del av det nu aktuella ärendet. Det kommer därmed inte att vara möjligt att i Sverige lagföra den som mutar ett vittne vid Internationella brottmålsdomstolen annat än om vittnet tillhör

kretsen av dem som åtnjuter skydd mot bestickning enligt 17 kap. 7 § brottsbalken.

Särskilda åtalsregler

För bestickning och mutbrott gäller särskilda regler för väckande av åtal enligt 17 kap. 17 § och 20 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken. Frågan om dessa bör tillämpas även i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen hänger samman med hur förhållandet mellan Internationella brottmålsdomstolen och nationell lagföring bör lösas. Dessa frågor behandlas närmare i avsnitt 7.7.1.

6.1.6 Allmänna straffrättsliga bestämmelser och principer

Ansvarsfrihetsgrunder och andra allmänna straffrättsliga principer

Romstadgan innehåller en del (del 3) med allmänna straffrättsliga principer som bl.a. avser grunder för ansvarsfrihet. Dessa bestämmelser, vars huvuddrag måste anses i sak överensstämma med vad som gäller enligt svensk rätt (se SOU 2002:98 s. 322), är enligt bevis- och förfarandereglerna också tillämpliga när det gäller brott enligt artikel 70 (se regel 163.1). Stadgan ställer inte något krav på att dessa allmänna straffrättsliga regler ska införlivas i nationell rätt. När det gäller artikel 70 är utgångspunkten dessutom att det är befintliga brott i nationell rätt som ska göras tillämpliga också i förhållande till domstolen. För de svenska brott som redovisats ovan bör alltså ordinarie regler gälla i fråga om ansvarsfrihet och andra allmänna straffrättsliga principer. Inga särbestämmelser bör införas. Några särskilda frågor om osjälvständiga brottsformer och preskription behandlas närmare i det följande.

Medverkansansvar och andra osjälvständiga brottsformer

I 23 kap. brottsbalken finns bestämmelser om s.k. osjälvständiga brottsformer – försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott samt bestämmelser om ansvar i vissa fall för den som underlåter att avslöja respektive hindra brott. Försök, förberedelse och stämpling (23 kap. 1 och 2 §§) är straffbart endast i fråga om brott för vilka sådant ansvar särskilt har föreskrivits. De särskilda bestämmelser om straffansvar för försök, förberedelse eller stämpling till de brott som nu är aktuella har beskrivits i föregående avsnitt.

Straffansvaret i detta avseende bör i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen inte avvika från vad som gäller motsvarande brott mot svensk rättskipning. Det innebär att nuvarande regler om försök, förberedelse och stämpling till de olika brotten ska tillämpas liksom de bestämmelser som medför ansvarsfrihet eller strafflindring vid frivilligt tillbakaträdande. Förutom de särskilda bestämmelser om ansvarsfrihet och strafflindring vid fullbordat brott som har behandlats i det föregående – 14 kap. 11 §, 15 kap. 14 § och 17 kap. 16 § brottsbalken – gäller reglerna i 23 kap. 3 § brottsbalken om frivilligt tillbakaträdande från försök, förberedelse eller stämpling när brottet inte fullbordats. Detta gäller utan någon lagändring så länge dessa osjälvständiga brottsformer är tillämpliga för brottet i fråga.

I 23 kap. 4 § brottsbalken finns vidare bestämmelser om medverkan till brott som föreskriver straffansvar även för den som med råd eller dåd har främjat gärningen. I 23 kap. 5 § brottsbalken görs undantag för ringa medverkan och ges utrymme för strafflindring under vissa förhållanden. Bestämmelserna gäller för alla brott enligt brottsbalken samt för alla specialstraffrättsliga brott som kan medföra fängelse eller för vilka medverkansansvar särskilt är föreskrivet. Ansvar för sådana gärningar som kan bli aktuella också i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen, och som har beskrivits ovan, föreskrivs i dag i brottsbalken. I den mån dessa brott redan kan tillämpas i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen gäller därmed även medver-

kansreglerna. Även i de fall då lagändring krävs för att brottet ska vara tillämpligt i förhållande till den domstolen bör ansvaret för medverkan till de aktuella brotten gälla på motsvarande sätt som för närvarande.

Vad som nu sagts gäller även de allmänna bestämmelserna om straffansvar för underlåtenhet att avslöja eller hindra brott som föreskrivs i 23 kap. 6 § brottsbalken.

Preskription

I 35 kap. brottsbalken finns bestämmelser om preskription. Bestämmelserna är generellt tillämpliga, dvs. de gäller även på specialstraffrättens område. För Internationella brottmålsdomstolens del finns det, såvitt gäller brotten enligt artikel 70, preskriptionsregler i dess bevis- och förfaranderegler men dessa är uttryckligen avsedda för förfaranden vid domstolen och inte i nationella förfaranden (regel 164). Det ställs inte något krav på att de stater som tillträder stadgan ska införa särskilda preskriptionsbestämmelser för dessa brott (jfr avsnitt 4.2.1). Alltså är inga ändringar av nuvarande svenska preskriptionsregler påkallade.

6.2 Straffrättslig domsrätt

Artikel 70:4 a – Varje stadgepart skall utvidga sina straffrättsliga bestämmelser som kriminaliserar brott mot egna förundersökningar och rättegångar till att också omfatta de brott mot den rättsliga process som avses i denna artikel, vilka begås inom dess territorium eller av en av dess medborgare.

I artikel 70:4 a uppställs vissa krav på stadgeparterna att deras straffrättsliga domsrätt ska omfatta även brott enligt artikel 70. Allmänna bestämmelser om svensk straffrättslig jurisdiktion finns i 2 kap. brottsbalken.

6.2.1 Brott som begåtts i Sverige

Den första brottskategorin som anges i artikel 70:4 a, dvs. brott som begåtts inom svenskt territorium, medför inga problem när det gäller svensk domsrätt eftersom sådan alltid föreligger i fråga om brott som begås här i landet (2 kap. 1 § brottsbalken). Det samma gäller om det är ovisst var brottet har förövats men det finns skäl att anta att det har begåtts här.

6.2.2 Brott som begåtts utomlands

Även den andra kategorin brott, dvs. brott som svenska medborgare begått utom svenskt territorium, får i stor utsträckning lagföras i Sverige, varvid svensk lag ska tillämpas (2 kap. 2 § första stycket 1 brottsbalken).

Bestämmelserna om svensk domsrätt för brott begångna utom riket är internationellt sett vida och omfattar brott som begåtts av förutom svensk medborgare även utlänning med hemvist i Sverige (2 kap. 2 § första stycket 1 brottsbalken) och utlänning utan svensk hemvist som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här (2 kap. 2 § första stycket 2 brottsbalken). Svensk domsrätt föreligger även för brott som begåtts av någon som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och som finns i Sverige (2 kap. 2 § första stycket 2 brottsbalken). Även brott begångna av annan utlänning som finns här i riket omfattas under förutsättning att det enligt svensk lag på brottet kan följa fängelse i mer än sex månader (2 kap. 2 § första stycket 3 brottsbalken).

Undantag från svensk domsrätt gäller bl.a. för gärningar som begåtts inom ett område som inte tillhör någon stat och som enligt svensk rätt inte kan föranleda svårare straff än böter (2 kap. 2 § andra stycket brottsbalken). Av de brott som redovisats i avsnitt 6.1 är det bara ett specialfall av skyddande av brottsling – 17 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken – som inte kan föranleda

annan påföljd än böter och som därmed skulle kunna omfattas av det nu nämnda undantaget.

Det finns i det här sammanhanget anledning att ta ställning till om svensk domsrätt för brott begångna utomlands ska begränsas till brott som begåtts av svenska medborgare – vilket är vad Romstadgan uttryckligen kräver – eller utsträcks också till utlänningar med hemvist i Sverige och utlänningar utan sådant hemvist som efter brottet blivit svenska medborgare eller tagit hemvist här. Denna s.k. aktiva personalitetsprincip (i utsträckt bemärkelse) gäller redan i dag som anknytningsfaktum för svensk domsrätt i vissa fall (2 kap. 2 § första stycket 1 och 2 brottsbalken) och tillämpas även i andra länder. Frågan behandlas närmare i avsnitt 7.6.

6.2.3 Krav på dubbel straffbarhet

När det gäller brott som begåtts utanför Sverige gäller vidare huvudregeln att svensk domstol inte är behörig att döma över gärningar som inte är straffbara enligt lagen på gärningsorten. Det framgår av 2 kap. 2 § andra stycket brottsbalken och innebär ett krav på s.k. dubbel straffbarhet. Från kravet på dubbel straffbarhet finns i bestämmelsens fjärde stycke ett undantag för vissa sexualbrott eller försök till sådana brott som begås mot en person som inte fyllt arton år. I fråga om jurisdiktion för brott som bl.a. har särskild anknytning till Sverige eller svenska intressen eller när det är fråga om särskilt allvarliga brott finns bestämmelser i 2 kap. 3 § brottsbalken. För dessa brott uppställs inget krav på dubbel straffbarhet.

De brott som nu är i fråga skulle enligt gällande regler, utom i några undantagsfall, omfattas av ett krav på dubbel straffbarhet. Undantag skulle gälla t.ex. om brottet begås på ett svenskt fartyg eller under viss tjänstgöring utomlands. Krav på dubbel straffbarhet gäller inte heller för osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol (2 kap. 3 § 6 brottsbalken). En fråga som måste bedömas är om ett krav på dubbel straffbarhet vore fören-

ligt med stadgans krav på nationell domsrätt över brott av förevarande slag. Frågan behandlas i avsnitt 7.6.

6.2.4 Förhållandet mellan Internationella brottmålsdomstolens förfarande och ett svenskt förfarande

När det gäller förhållandet mellan domstolens och nationella förfaranden beträffande aktuella brott är, som framgått i avsnitt 4.2.2, stadgans bestämmelser inte helt klara (artikel 70:4 b). Det står dock klart att nationella förfaranden inte är avsedda att principiellt ha företräde – den s.k. komplementaritetsprincipen gäller därmed inte för dessa brott (se regel 163 i domstolens bevis- och förfaranderegler). I stället gäller den i prop. 2001/02:88 uttalade utgångspunkten att Internationella brottmålsdomstolen bör ha företräde framför nationell lagföring när det gäller brott mot domstolens rättskipning (a. prop. s. 160).

Krav på åtalsförordnande

Krav på åtalsförordnande förekommer i vissa fall i svensk rätt. Det innebär att åtal för ett brott endast får väckas efter beslut av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (jfr t.ex. 2 kap. 5 och 5 a §§ brottsbalken). Riksåklagaren har bemyndigats att göra sådana prövningar (förordning [1993:1467] med bemyndigande för Riksåklagaren att förordna om väckande av åtal i vissa fall). Ett skäl till en sådan ordning är att jurisdiktionsreglerna i 2 kap. brottsbalken ger svenska domstolar en formellt mycket vidsträckt behörighet att döma över brott som begåtts utanför Sverige.

Ett krav på åtalsförordnande gäller därför som huvudregel beträffande brott som begåtts utanför Sverige (2 kap. 5 § andra stycket första meningen brottsbalken). Från huvudregeln finns dock ett antal undantag, t.ex. för brott som begåtts i ett annat

nordiskt land. Förordnande krävs inte heller för osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol enligt 15 kap. 4 b § brottsbalken.

Vidare gäller krav på åtalsförordnande i vissa fall även för brott som begåtts i Sverige. Det gäller, under särskilt angivna förutsättningar, brott som begåtts på ett utländskt fartyg eller luftfartyg (2 kap. 5 § första stycket brottsbalken) eller av personal i en främmande stats militära styrka som befinner sig i Sverige t.ex. inom ramen för internationellt samarbete (2 kap. 7 b § samma balk).

Åtalsförordnande krävs också beträffande brott som en utlänning begått i utövningen av tjänst eller uppdrag som innefattat allmän ställning hos en annan stat eller mellanfolklig organisation (2 kap. 7 a § brottsbalken). Detta gäller dock inte om gärningsmannen genom vilseledande uppgifter, förklädning eller på annat sätt försökt dölja i vilken egenskap han handlat. Bestämmelsen, som är tillämplig för brott begångna såväl i Sverige som utomlands, torde också i princip vara tillämplig i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen.

Även i de fall då lagföring får ske i Sverige trots att ansvar för en gärning har prövats genom en utländsk dom, dvs. då den utländska domen inte har negativ rättsverkan, ställs det krav på åtalsförordnande (2 kap. 5 a § tredje stycket brottsbalken).

Frågan om ett krav på åtalsförordnande bör ställas i förhållande till brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättsskipning behandlas i avsnitt 7.7.1.

Svenska regler om rättsverkningar av utländska brottmålsdomar

Regler om rättsverkningar av en brottmålsdom som meddelats i en annan stat finns i 2 kap. 5 a § brottsbalken. Huvudregeln i paragrafens första stycke är att en person inte får lagföras i Sverige för en gärning för vilken ansvar prövats genom lagakraftgäande dom i en annan stat om domen meddelats i den stat där gärningen begicks eller i en stat som tillträtt någon av de interna-

tionella överenskommelser som räknas upp i paragrafens fjärde stycke. Detta gäller om personen frikänts från ansvar, om han förklarats skyldig till brottet men inte ådömts någon påföljd, om utdömd påföljd helt verkställts eller verkställighet pågår eller om påföljden bortfallit enligt lagen i den främmande staten. I andra stycket anges vissa undantag vilka inte gäller om lagföringen i den främmande staten har skett på begäran av svensk myndighet eller sedan den tilltalade har överlämnats eller utlämnats från Sverige för lagföring. Med den begränsningen omfattar undantagen brott som avses i 2 kap. 1 § eller 3 § punkterna 4, 6 eller 7 brottsbalken.

För det fall en utländsk dom inte anses hindra en efterföljande svensk lagföring ställs det, som nämnts ovan, krav på åtalsförordnande (2 kap. 5 a § tredje stycket brottsbalken) för att åtal för gärningen ska få väckas i Sverige. Om en tidigare utländsk dom inte hindrar lagföring i Sverige ska dessutom svensk domstol, enligt 2 kap. 6 § samma balk, vid påföljdsbestämning ta skälig hänsyn till vad den tilltalade undergått utom riket till följd av den utländska domen.

Regler om en tidigare utländsk dom som processhinder finns även i annan lagstiftning. För Internationella brottmålsdomstolens domar finns sådana regler i 16 § lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen. De bestämmelserna är dock begränsade till domar som avser stadgans huvudbrott (1 § andra stycket samma lag). Frågan om Internationella brottmålsdomstolens dom som hinder mot ny lagföring i Sverige för samma gärning behandlas i avsnitt 7.7.2.

6.3 Sammanfattande bedömning av lagstiftningsbehovet

Bedömning: Sverige uppfyller redan i dag i stor utsträckning de åtaganden som ett tillträde till Romstadgan medför när det gäller kriminalisering av gärningar och möjlighet att lagföra

brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning. I vissa avseenden krävs dock författningsändringar.

Skälen för bedömningen: Utgångspunkten i artikel 70 Romstadgan är att stadgearterna ska utvidga sina nationella straffbestämmelser om brott mot nationella förundersökningar och rättegångar till att också omfatta motsvarande gärningar riktade mot Internationella brottmålsdomstolens verksamhet. Det innebär att åtagandet i första hand uppställer ett krav på att gällande straffbestämmelser ska kunna tillämpas i fråga om sådana brott, inte att ändra avgränsningen av straffbestämmelserna i sig. Svensk strafflagstiftning innehåller redan i stor utsträckning de straff- och andra stadganden som krävs för att uppfylla vårt åtagande enligt artikel 70. I det följande redovisas en sammanfattning av lagstiftningsbehovet (paragrafhänvisningar inom parentes till brottsbalken).

Till uppfyllande av artikel 70:1 a krävs en utvidgning av bestämmelsen om osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol (15 kap. 4 b §) för att omfatta Internationella brottmålsdomstolen. Härvid krävs överväganden huruvida reglerna om ansvarsfrihet, strafflindring samt osjälvständiga brottsformer göras tillämpliga på samma sätt som är fallet avseende gärningar som begås inför nordiska och internationella domstolar (15 kap. 4 a och 4 b §§).

Kravet enligt artikel 70:1 b avseende gärningar som består i att i ett förfarande vid Internationella brottmålsdomstolen lägga fram bevisning som parten vet är falsk eller förfalskad får anses uppfyllt genom bestämmelserna i brottsbalken om bevisförvanskning (15 kap. 8 §), osant intygande (15 kap. 11 § första stycket), brukande av osann urkund (15 kap. 11 § andra stycket), missbruk av urkund (15 kap. 12 §), förnekande av underskrift (15 kap. 13 §) samt brukande av något som är förfalskat (14 kap. 9 §).

Artikel 70:1 c avser olika brott som riktas mot vittnen och domstolens inhämtande av bevisning. De bestämmelser som främst aktualiseras är övergrepp i rättssak (17 kap. 10 §), förfalskningsbrott (14 kap), skyddande av brottsling (17 kap. 11 §) och störande av förrättning eller av allmän sammankomst (16 kap. 4 §). När det gäller dessa krävs lagändring för att bestämmelserna om övergrepp i rättssak och störande av förrättning eller av allmän sammankomst ska kunna tillämpas även när brott begåtts mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning. Det krävs även överväganden om på vilket sätt bestämmelsen om skyddande av brottsling ska göras tillämplig.

När det gäller brott riktade mot tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen, artikel 70:1 d och e, krävs ändringar som gör bestämmelserna om våld, hot och förgripelse mot tjänsteman samt våldsamt motstånd (17 kap. 1, 2 samt 4 §§) tillämpliga.

Såvitt avser bestickning av ett vittne eller en tjänsteman vid Internationella brottmålsdomstolen enligt artikel 70:1 c och d eller mutbrott av en tjänsteman vid domstolen i samband med fullgörandet av tjänsteåligganden enligt artikel 70:1 f bedöms bestämmelserna om bestickning och mutbrott (17 kap. 7 § respektive 20 kap. 2 §) uppfylla de krav som ställs. Däremot måste frågan om hur de särskilda reglerna för väckande av åtal (17 kap. 17 § och 20 kap. 5 §) ska tillämpas närmare övervägas.

Enligt artikel 70:4 a krävs att svenska straffrättsliga bestämmelser ska kunna tillämpas avseende brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning som begås inom svenskt territorium eller av svenska medborgare. Ovan har redovisats i vilka fall författningsändringar är nödvändiga för att uppfylla dessa krav. Vidare krävs överväganden i fråga om krav på dubbel straffbarhet för brott som begås utom riket.

Det har tidigare konstaterats att det får anses vara en rimlig utgångspunkt att Internationella brottmålsdomstolen har företräde att pröva brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning (jfr prop. 2001/02:88 s. 160). Härvid krävs överväganden rörande vilka åtgärder, såsom t.ex. bestämmelser om

åtalsförordnande, som krävs för att tillgodose detta intresse. Likaså måste bedömas vilka rättsverkningar som ska tillerkännas domstolens domar avseende brott mot artikel 70.

7 Straffrättsliga bestämmelser och domsrättsregler

7.1 Regler om brott riktade mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning

Förslag: Den straffrättsliga reglering som behövs beträffande brott riktade mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning införs i huvudsak i brottsbalken. Regler om Internationella brottmålsdomstolens dom avseende sådana brott som hinder mot ny lagföring i Sverige för samma gärning (*ne bis in idem*) införs, liksom motsvarande regler för Romstadgans s.k. huvudbrott, i lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen.

Skälen för förslaget: Genom att tillträda Romstadgan har Sverige bl.a. åtagit sig att utvidga de straffbestämmelser som kriminaliserar brott mot förundersökningar och rättegångar till att också omfatta vissa angivna brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipande verksamhet (artikel 70:1 och 70:4 a). Av redovisningen i avsnitt 6 framgår att vissa lagändringar är nödvändiga för att Sverige ska uppfylla detta åtagande. I den mån straffbestämmelserna inte redan är tillämpliga bör uttryckliga bestämmelser införas som för respektive brott föreskriver straffansvar när brottet riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning. Såväl tydlighetskrav som principiella skäl talar för en sådan lösning.

När det gäller frågan om hur en sådan reglering ska utformas finns olika alternativ.

Ett alternativ skulle kunna vara att skapa en samlad reglering av de materiella straffrättsliga regler och de behörighetsregler som behövs i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen. Det skulle kunna ske antingen genom att sådana bestämmelser förs in i lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen eller att det skapas en helt ny lag om brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättsskipning. En fördel med en sådan lösning vore att lagstiftningen hålls samlad och därmed blir mer överskådlig. Mot det kan anföras att en sådan ordning skulle kräva ett omfattande arbete med bl.a. upprepningar i stor utsträckning av straff- och jurisdiktionsbestämmelser i brottsbalken. Det skulle sannolikt också kräva omfattande följdändringar.

En annan lagteknisk lösning vore att knyta an till den ordning som gäller vid överförande av lagföring i brottmål enligt lagen (1976:19) om internationellt samarbete rörande lagföring för brott (lagföringslagen). Lagen, som gäller i förhållande till andra stater som tillträtt 1972 års europeiska konvention om överförande av lagföring i brottmål, innebär bl.a. en utvidgning av svensk domsrätt i fråga om brott som annars är territoriellt eller på annat sätt begränsade till att avse svensk allmän verksamhet (se prop. 1975/76:3 s. 33 f. och 155). Med en sådan ordning skulle svensk domsrätt skapas och tillämpningsområdet för svenska straffbestämmelser utvidgas till brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättsskipande verksamhet. Genom att tillämpa ett formellt förfarande med en framställning om överförande av lagföring skulle även frågan om Internationella brottmålsdomstolens företräde att lagföra brott av detta slag regleras.

Mot en sådan ordning finns emellertid flera invändningar. Bestämmelserna i lagföringslagen kan inte tillämpas i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen utan omfattande ändringar. För det första skulle det krav på reciprocitet som annars gäller enligt lagföringslagen inte gälla, eftersom överförande av

lagföring från Sverige till domstolen inte skulle bli aktuellt. Det kan för det andra ifrågasättas om tekniken med överförande av lagföring för att utvidga det straffbelagda området för vissa brott passar i de fall som kan bli aktuella. Internationella brottmålsdomstolens domsrätt och därmed rätten att överföra lagföring skulle också kunna avse brott som begåtts i Sverige. Detta skulle sakna motsvarighet i lagföringslagen. Särskilt tveksam framstår en sådan ordning när det gäller en utvidgning av det straffbelagda området beträffande brott som annars bara tar sikte på svensk allmän verksamhet, t.ex. övergrepp i rättssak och våld mot tjäns-teman.

Som redovisats ovan (avsnitt 4.2.1) kräver Romstadgan att varje stadgepart utvidgar vissa befintliga straffbestämmelser så att de också omfattar brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning. Det innebär, för svenskt vidkommande, att en särskild reglering, såvitt gäller de materiella straffbestämmelserna, i huvudsak skulle återge eller hänvisa tillbaka till aktuella bestämmelser i brottsbalken. Motsvarande gäller bl.a. brottsbalkens bestämmelser om jurisdiktion. Det framstår inte som ändamålsenligt att placera bestämmelserna i lagen om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen, i lagföringslagen eller i en annan särskild lag. Vid en samlad bedömning talar därför övervägande skäl för att de bestämmelser som krävs tas in i brottsbalken. Lagstiftningsbehovet omfattar nya eller förändrade straff- och åtalsbestämmelser i 15, 16, 17 och 20 kap. brottsbalken liksom vissa ändringar i 2 kap. samma balk i fråga om domsrätt m.m. (se avsnitt 6.2).

När det gäller regler om Internationella brottmålsdomstolens dom avseende brott mot dess rättskipning enligt artikel 70 som hinder mot ny lagföring i Sverige för samma gärning (*ne bis in idem*) gör sig de nämnda argumenten inte gällande på samma sätt. En motsvarande reglering avseende Romstadgans huvudbrott finns redan i 16 § lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen. Övervägande skäl talar därför för att en reglering av den frågan placeras i nämnda lag.

7.2 Osann utsaga inför Internationella brottmålsdomstolen

Förslag: Straffbestämmelsen om osann utsaga inför en internationell domstol enligt 15 kap. 4 b § brottsbalken utvidgas till att även omfatta motsvarande gärningar som begås inför Internationella brottmålsdomstolen. Reglerna om undantag från straffansvar (15 kap. 4 §), strafflindring (15 kap. 14 §) samt förberedelse och stämpling till brott (15 kap. 15 §) ska också gälla i dessa fall.

Bedömning: Någon motsvarande utvidgning av straffansvaret för grovt oaktsamma gärningar, i bestämmelsen om ovarsam utsaga inför en internationell domstol enligt 15 kap. 4 b § brottsbalken, görs inte.

Skälen för förslagen och bedömningen: Artikel 70:1 a i Romstadgan omfattar uppsåtliga gärningar som består i att trots sanningsplikt avge falskt vittnesmål i ett förfarande inför Internationella brottmålsdomstolen.

Osann utsaga av vittne och sakkunnig

I enlighet med vad som redovisats i avsnitt 6.1.1 omfattar straffbestämmelsen om osann utsaga inför en internationell domstol (15 kap. 4 b § brottsbalken) inte Internationella brottmålsdomstolen. Den aktuella straffbestämmelsen avser en utsaga som i Sverige skulle ha avgivits under laga ed eller sanningsförsäkran och omfattar därför utsagor av vittnen och sakkunniga. Bestämmelsens tillämpningsområde motsvarar åtagandet enligt artikel 70:1 a och den bör därför utvidgas till att även omfatta motsvarande gärningar som begås inför Internationella brottmålsdomstolen, lämpligen genom att en hänvisning till Internationella brottmålsdomstolen förs in i 15 kap. 4 b § brottsbalken. Härutöver måste bl.a. bedömas om straffansvaret även ska innefatta

utsagor av andra än vittnen och sakkunniga samt om det ska inkludera brott begångna av oaktsamhet (ovarsam utsaga inför en internationell domstol).

Osann utsaga av tilltalad och målsägande

Straffbestämmelsen om osann utsaga inför en internationell domstol i 15 kap. 4 b § brottsbalken tar inte sikte på utsagor som avges av andra än vittnen eller sakkunniga under ed. Det är inte osannolikt att, i likhet med vad som gäller vid de internationella brottmålsribunalerna för f.d. Jugoslavien och för Rwanda och i vissa nationella rättsordningar, även tilltalade och brottsoffer kan komma att höras under ed med tillhörande straffansvar inför Internationella brottmålsdomstolen. Enligt svensk rätt finns ingen motsvarande skyldighet för en tilltalad eller målsägande att höras under sanningsplikt. Det menedsansvar som skulle kunna utkrävas vid Internationella brottmålsdomstolen skulle därmed kunna omfatta personer som inte får avlägga ed i en svensk rättegång och som följaktligen inte kan hållas ansvariga för mened här. Domstolen skulle kunna anmäla även sådana fall för utredning och lagföring i Sverige, t.ex. om en svensk medborgare avlagt vittnesmål inför domstolen eller om någon i Sverige avgett vittnesmål med hjälp av videokonferens.

Den ordning som föreslagits ovan skulle kunna få praktiska konsekvenser för Internationella brottmålsdomstolen. I avsaknad av menedsansvar i Sverige för osanna utsagor av tilltalad och målsägande får nämligen anses följa att det inte finns möjlighet för en svensk domstol att på Internationella brottmålsdomstolens begäran höra en tilltalad eller målsägande under ed (jfr prop. 1999/2000:61 s. 100 f. och prop. 2001/02:88 s. 80 f.). Sammantaget med domstolens mycket begränsade möjligheter att få personer som ska höras i bevissyfte att inställa sig – staterna är bara skyldiga att medverka till en sådan persons frivilliga inställelse (se artikel 93:1 e) – kan detta innebära att den som enligt svensk rätt är att anse som tilltalad eller målsägande inte

alls kan höras som vittne vid Internationella brottmålsdomstolen. Sverige kan alltså varken medverka till att personen förs till domstolen mot sin vilja eller bistå med att bevisupptagning under ed sker här.

Dessa farhågor bör emellertid inte överdrivas. Vidare kräver Romstadgan bara att varje stadgepart utvidgar sina befintliga straffbestämmelser som kriminaliserar brott mot egna förundersökningar och rättegångar till att också omfatta uppsåtliga brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipande verksamhet. Sverige är därmed inte skyldigt att införa straffansvar för menedsbrott för personer som kan avlägga ed under straffansvar vid Internationella brottmålsdomstolen men som inte skulle kunna göra så i en svensk rättegång.

Olika praktiska konsekvenser med anledning av olikartade principer för avläggande av ed och menedsansvar är inte heller unikt för förhållandet till Internationella brottmålsdomstolen. Liknande situationer uppkommer även inom ramen för internationellt straffrättsligt samarbete mellan stater. Frågan om ett eventuellt utvidgat menedsansvar i dessa sammanhang kräver svåra överväganden som inte bör göras separat i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen. Sammanfattningsvis görs därför bedömningen att den reglering som behövs för att en osann utsaga inför Internationella brottmålsdomstolen ska vara straffbar i Sverige kan utformas på motsvarande sätt som de nuvarande reglerna om osann utsaga inför andra internationella domstolar.

Gärningar som begås av grov oaktsambet

Straffansvar enligt artikel 70 är uttryckligen begränsat till uppsåtliga brott medan straffbestämmelserna i 15 kap. 4 b § brottsbalken, avseende brottet ovarsam utsaga inför en internationell domstol, också omfattar gärningar som begåtts av grov oaktsamhet. Det kan ifrågasättas om det är lämpligt med mindre omfattande straffregler i förhållande till Internationella brottmåls-

domstolen än vad som föreskrivs för andra internationella domstolar. Romstadgan innehåller emellertid en uttrycklig begränsning av straffansvaret till uppsåtliga gärningar.

Ett mer omfattande straffansvar enligt svensk rätt än vid Internationella brottmålsdomstolen skulle vidare kunna leda till praktiska problem, på så sätt att en person vars osanna utsaga är straffri vid domstolen skulle kunna dömas för brott i Sverige. Vid en samlad bedömning bör därför endast uppsåtliga brott omfattas i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen.

Ansvarsfrihet och särskilda regler för strafflindring

På samma sätt som i dag gäller beträffande osanna utsagor inför en nordisk eller annan internationell domstol enligt 15 kap. 4 a och 4 b §§ brottsbalken bör bestämmelserna om undantag från straffansvar (15 kap. 4 §) och om strafflindring (15 kap. 14 §) också gälla i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen.

Förberedelse och stämpling till brott

Bestämmelserna i 15 kap. 15 § brottsbalken om ansvar för förberedelse och viss stämpling till mened gäller i tillämpliga delar för osann eller ovarsam utsaga inför en nordisk eller internationell domstol. Det är nu fråga om att utvidga straffansvaret för avgivande av osanna utsagor till att omfatta motsvarande utsagor inför Internationella brottmålsdomstolen. Som anförts ovan är utgångspunkten att brott mot den domstolens rättskipning ska jämföras med brott mot svensk rättskipande verksamhet. De regler om straffansvar för förberedelse och stämpling till brott som gäller i Sverige bör därför också göras tillämpliga i samma utsträckning i nu aktuella fall (se avsnitt 6.1.1).

7.3 Störande av förrättning eller av allmän sammankomst

Förslag: Straffbestämmelsen om störande av förrättning eller av allmän sammankomst enligt 16 kap. 4 § brottsbalken utvidgas till att omfatta handlingar som begås vid domstolsförhandling vid Internationella brottmålsdomstolen.

Skälen för förslaget: Artikel 70 innefattar bl.a. gärningar som innebär att hindra eller störa vittnesmål eller att störa bevisinhämtning (70:1 c) eller att hindra en tjänsteman vid domstolen att uppfylla sina skyldigheter (70:1 d).

De gärningar som nu avses kan falla in under tillämpningsområdet för störande av förrättning eller av allmän sammankomst enligt 16 kap. 4 § brottsbalken. Eftersom bestämmelsen åtminstone såvitt avser handlingar riktade mot domstols förhandling är nationellt begränsad krävs lagändring för att gärningar som riktas mot förhandling vid Internationella brottmålsdomstolen ska kunna prövas i svensk domstol. Straffbestämmelsens räckvidd bör därför utsträckas till att omfatta även gärningar bestående i att någon genom våldshandling eller oljud eller på annat dylikt sätt stör eller söker hindra förhandlingar vid Internationella brottmålsdomstolen. Det sker lämpligen genom ett särskilt tillägg i bestämmelsen.

7.4 Övergrepp mot vittnen m.m.

Förslag: Straffbestämmelsen om övergrepp i rättssak enligt 17 kap. 10 § brottsbalken utvidgas på så sätt att med ”domstol eller annan myndighet” även ska avses en dömande kammare eller annat organ i Internationella brottmålsdomstolen.
– Vidare utvidgas straffbestämmelsen om skyddande av

brottsling enligt 17 kap. 11 § brottsbalken till att även omfatta undanröjande av bevis eller andra sådana förfaranden som motverkar att brott som är föremål för ett rättsligt förfarande vid Internationella brottmålsdomstolen uppdragas eller beivras.

Skälen för förslagen: Romstadgans bestämmelser omfattar även olika gärningar som riktas mot vittnen och domstolens inhämtning av bevisning (artikel 70:1 c). Detta gäller gärningar som består i att hindra eller störa ett vittnes inställelse eller avgivande av vittnesmål, att utöva repressalier mot ett vittne för att ha avgett vittnesmål eller att förstöra, manipulera eller störa inhämtningen av bevis samt bestickning av ett vittne.

De straffbestämmelser i svensk rätt som motsvarar artikel 70 i denna del är främst de som avser övergrepp i rättssak i 17 kap. 10 § brottsbalken samt skyddande av brottsling enligt 17 kap. 11 § samma balk. Frågan om bestickning behandlas i avsnitt 6.1.5. I enlighet med redogörelsen i avsnitt 6.1.3 avser de aktuella bestämmelserna endast övergrepp i en rättssak vid en *svensk* myndighet. Även skyddande av brottsling enligt 17 kap. 11 § samma balk är nationellt begränsad. Det finns därför behov av att utsträcka tillämpningsområdet för dessa bestämmelser så att även gärningar som har anknytning till rättsliga förfaranden vid Internationella brottmålsdomstolen omfattas av dem. Det bör, i fråga om bestämmelsen om övergrepp i rättssak, ske genom en hänvisning till vad som vid domstolen närmast motsvaras av begreppet domstol eller annan myndighet.

När det gäller tillämpningsområdet för bestämmelsen om skyddande av brottsling är det dock bara det fall som avser undanröjande av bevis som motsvarar åtagandet enligt Romstadgans artikel 70:1 c. Övriga former av skyddande av brottsling, t.ex. att dölja den som förövat brottet eller att hjälpa gärningsmannen att undkomma, är inte straffbara vid Internationella brottmålsdomstolen. Det skulle därmed leda för långt att utvidga straffansvaret även till dessa fall. Det utvidgade tillämpnings-

området bör därför åstadkommas genom ett tillägg varigenom det utvidgade ansvaret begränsas till fall då bevis undanröjs eller det på annat dylikt sätt motverkas att brott uppdragas eller beivras.

Kravet på uppsåt i artikel 70 gäller gärningsmannens faktiska handlande, t.ex. att förstöra bevis. Den särreglering som finns i 17 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken avser däremot en annan omständighet, nämligen det förhållande att den person som skyddas är brottslig, och bör därmed kunna tillämpas också i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen.

7.5 Våld och hot m.m. mot domstolens tjänstemän

Förslag: Genom en ny paragraf utvidgas straffansvaret för gärningar som avser våld eller hot mot tjänsteman, förgripelse mot tjänsteman och våldsamt motstånd enligt 17 kap. 1, 2 och 4 §§ brottsbalken. Tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen ska vara skyddade i sin tjänsteutövning på motsvarande sätt som om det hade varit fråga om svensk myndighetsutövning. Ansvaret för försök och föreberedelse till våld eller hot mot tjänsteman utvidgas på motsvarande sätt.

Skälen för förslagen: Bestämmelserna i artikel 70:1 d och e i Romstadgan avser vissa brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens tjänstemän. Det gäller gärningar som består i att hindra, hota eller besticka en tjänsteman i avsikt att tvinga eller förmå honom eller henne att inte uppfylla sina skyldigheter eller att uppfylla dem på ett oriktigt sätt. Dessutom omfattas repressalier mot en tjänsteman för handlingar som denne eller någon annan tjänsteman har vidtagit. När det gäller frågan om bestickning hänvisas till avsnitt 6.1.5.

I enlighet med vad som sagts i avsnitt 6.1.4 definieras inte (vare sig i Romstadgan eller i domstolens bevis- och förfaranderegler) vem som ska anses vara tjänsteman vid domstolen. Be-

dömningen bör dock vara att samtliga befattningshavare som omfattas av stadgan – domare, åklagaren, de biträdande åklagarna, registratorn och den biträdande registratorn – samt andra arbetstagare vid domstolen ska omfattas. Motsvarande bedömning har gjorts t.ex. i Finland (jfr avsnitt 6.1.4).

Svenska straffbestämmelser i brottsbalken som motsvarar de aktuella gärningarna är våld eller hot mot tjänsteman (17 kap. 1 §), förgripelse mot tjänsteman (17 kap. 2 §) och våldsamt motstånd (17 kap. 4 §). Samtliga dessa brott förutsätter att gärningen riktas mot någon i hans eller hennes myndighetsutövning. Med myndighetsutövning avses emellertid endast *svensk* myndighetsutövning. Det har därför i tidigare lagstiftningsärenden ansetts nödvändigt att införa särskilda bestämmelser för att motsvarande gärningar ska bli straffbara när de riktas mot utländska tjänstemän som utövar myndighet enligt bestämmelser i lagen (2000:343) om internationellt polisiärt samarbete och i lagen (2000:1219) om internationellt tullsamarbete. Avsikten har varit att utländska tjänstemän bl.a. ska få samma straffrättsliga skydd som svenska tjänstemän (se prop. 1999/2000:64 s. 111 ff.). Brottsbalkens bestämmelser har därför gjorts tillämpliga i fråga om utländska tjänstemän genom hänvisningar i respektive lag om internationellt samarbete. De särskilda bestämmelserna är dock begränsade till utländska tjänstemän som utövar viss myndighet i Sverige.

Tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen utövar sin verksamhet i enlighet med det särskilda regelverk som gäller för domstolen, främst Romstadgan samt domstolens bevis- och förfaranderegler. Det är inte fråga om nationell rättskipning eller myndighetsutövning (se även prop. 2000/01:122 s. 89). Överhuvudtaget är utrymmet för dessa tjänstemän att på en stats territorium vidta åtgärder som enligt svensk rätt skulle betecknas som myndighetsutövning mycket begränsat. Romstadgan bygger i stället på en ordning för statssamarbete som innebär att utredningsåtgärder m.m. vidtas av respektive stats myndigheter på domstolens begäran. Från de åtgärder som domstolens åklagare har rätt att vidta på en stats territorium utesluts uttryckligen alla

former av tvångsåtgärder (artikel 99.4 i Romstadgan). Åtgärder som innebär myndighetsutövning kan dock undantagsvis förekomma, särskilt i den stat där de brott som utreds är begångna. Det kan vara fråga om åtgärder som vidtas i en stat vars myndighetsstrukturer har slagits sönder (artikel 57.3 d) eller i samband med att domstolen genomför domstolsförhandlingar i staten (artiklarna 3.3 och 62). Myndighetsutövning skulle också kunna förekomma i Nederländerna där domstolen har sitt säte. Härtill kan en stat genom en särskild överenskommelse med domstolen medge utvidgade befogenheter för domstolens tjänstemän på statens territorium.

Romstadgan kräver kriminalisering av vissa gärningar som riktas mot tjänstemän och som har anknytning till uppfyllandet av deras skyldigheter eller åtgärder som de har att vidta (artikel 70:1 d och e). Ett straffrättsligt skydd som är kopplat till det tjänsteutövande som därmed avses har en praktisk betydelse för domstolen. För att gärningar som riktas mot tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen ska omfattas av straffrättsligt skydd på liknande sätt som gäller för svenska tjänstemän krävs lagändringar. Det utvidgade tillämpningsområdet bör omfatta straffbestämmelserna om våld eller hot mot tjänsteman, förgripelse mot tjänsteman samt våldsamt motstånd i 17 kap. 1, 2 och 4 §§ brottsbalken samt försök och förberedelse till brott i enlighet med 17 kap. 16 § brottsbalken. Bestämmelsen utformas lämpligen, i likhet med hur skyddet utsträckts att gälla utländska tjänstemän i lagen (2000:343) om internationellt polisiärt samarbete samt i lagen (2000:1219) om internationellt tullsamarbete, genom en samlad reglering som innehåller hänvisningar till de aktuella paragraferna. Bestämmelsen bör dock i enlighet med vad som sagts i avsnitt 7.1 tas in i brottsbalken.

Det bör vidare noteras att en gärning som riktas mot en tjänsteman vid Internationella brottmålsdomstolen också kan utgöra brott enligt andra straffstadganden som inte särskilt avser tjänstemän och myndighetsutövning. Under de förutsättningar som gäller för den aktuella straffbestämmelsens territoriella tillämp-

ning och för svensk straffrättslig domsrätt i allmänhet kan sådana brott lagföras i Sverige.

7.6 Förutsättningar för lagföring enligt svensk lag och vid svensk domstol

Förslag: För brott som begås utom riket av en svensk medborgare eller en utlänning som har hemvist i Sverige eller som inte har hemvist i Sverige men som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här, och som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning, döms efter svensk lag och vid svensk domstol. För svensk domsrätt krävs inte att gärningen är straffbar också på gärningsorten (s.k. dubbel straffbarhet).

Skälen för förslagen: Av artikel 70:4 a i Romstadgan följer att vissa befintliga straffbestämmelser ska utvidgas till att också omfatta brott mot Internationella brottmålsdomstolen och dess verksamhet. De aktuella brotten ska kunna dömas enligt svensk lag av en svensk domstol om de begås på svenskt territorium eller av en svensk medborgare.

Gärningsmannens nationalitet m.m.

Staternas skyldighet att utöva domsrätt över brott begångna utomlands omfattar, enligt artikel 70:4 a, bara brott som begåtts av en medborgare i den aktuella staten. Bestämmelserna i 2 kap. 2 § brottsbalken går däremot längre och föreskriver, under vissa förutsättningar, svensk domsrätt även när gärningsmannen är utländsk medborgare (jfr avsnitt 6.2.2).

En allmän utgångspunkt bör vara att reglerna om domsrätt i fråga om de brott som nu avses ska anknyta så nära som möjligt till vad som gäller för svensk domsrätt i allmänhet. Det bör där-

för övervägas om svensk domsrätt för brott som begåtts utomlands i nu aktuella fall bör vara begränsad till brott begångna av svenska medborgare eller om domsrätten ska vara vidare och också kunna omfatta brott som begåtts av en utländsk medborgare med hemvist i Sverige och utlänningar utan sådan hemvist men som efter brottet har blivit svenska medborgare eller tagit hemvist här. En sådan, s.k. aktiv personalitetsprincip (i utsträckt bemärkelse), gäller redan i dag som anknytningsfaktum för svensk domsrätt enligt 2 kap. 2 § första stycket 1 och 2 brottsbalken och tillämpas även i vissa andra länder (se även SOU 2002:98 s. 164 f.). Även vissa av bestämmelserna i 2 kap. 3 § brottsbalken har en sådan utformning att frågan om vem som har begått brotten är av betydelse för behörigheten. Romstadgans reglering får anses medge nationell domsrätt som går utöver det krav som uttryckligen ställs upp i artikel 70.

En utlänning med hemvist i Sverige och en utlänning utan hemvist här men som därefter blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här, bör därför jämföras med en svensk medborgare såvitt avser svensk domsrätt över nu aktuella brott. En bestämmelse om svensk straffrättslig jurisdiktion för brott som förövats mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning bör utformas i enlighet därmed.

Ett krav på dubbel straffbarhet bör inte gälla

Beträffande brott som begåtts utanför Sverige gäller vidare, som huvudregel, ett krav på dubbel straffbarhet. En bestämmelse om detta finns i 2 kap. 2 § andra stycket brottsbalken. Kravet på dubbel straffbarhet innebär att svensk domstol inte kan döma över gärningar som begåtts utom riket om de inte också är straffbara på gärningsorten. I 2 kap. 2 § fjärde stycket brottsbalken görs dock undantag från kravet på dubbel straffbarhet i fråga om vissa sexualbrott mot minderåriga. För brott som bl.a. har en särskild anknytning till Sverige eller svenska intressen eller när det är fråga om särskilt allvarliga brott finns jurisdiktionsbe-

stämmer i 2 kap. 3 § samma balk. I fråga om dessa brott uppställs inget krav på dubbel straffbarhet.

De brott som nu är aktuella, i enlighet med redogörelsen i avsnitt 6, omfattas med några undantag av kravet på dubbel straffbarhet. Undantag gäller t.ex. om brottet begås under vissa former av tjänstgöring utomlands eller avser osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol (2 kap. 3 § 6 brottsbalken).

När det gäller brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning är stadgeparterna skyldiga att kriminalisera gärningar i enlighet med artikel 70. I praktiken torde denna typ av brott oftast begås i Nederländerna där domstolen har sitt säte eller i en stat där ett s.k. huvudbrott enligt stadgan har begåtts. Nederländerna är part i stadgan och domstolens jurisdiktionsbestämmelser innebär att den stat inom vars territorium gärningen ifråga har ägt rum i allmänhet också kommer att vara stadgepart, vilket medför att kriminalisering av gärningar riktade mot domstolen borde kunna förväntas vara införd även där. Ett krav på dubbel straffbarhet skulle därmed normalt vara uppfyllt. Detsamma gäller om brottet begås i själva domstolen och ett sådant krav skulle prövas mot domstolens egna regler. Med hänsyn till att artikel 70 endast ålägger stadgeparterna en skyldighet att utvidga befintliga nationella bestämmelser kan det dock inte utslutas att det kan finnas skillnader mellan olika rättsordningar i fråga om hur de aktuella straffbestämmelserna är utformade.

Det kan vidare ifrågasättas om ett krav på dubbel straffbarhet för brott begångna utom riket vore förenligt med stadgans krav på nationell domsrätt över brott av förevarande slag. I Romstadgan finns inte någon uttrycklig bestämmelse som medger eller förbjuder ett krav på dubbel straffbarhet. Syftet med den kriminalisering som föreslås är att en stat ska kunna bistå domstolen med lagföring oavsett var brottet har begåtts, under förutsättning att gärningsmannen är medborgare i den egna staten. Gärningsorten skulle kunna vara en plats där gärningen inte är straffbar och ett krav på dubbel straffbarhet skulle därmed omöjliggöra svensk lagföring. Det kan vara fallet när brottet begås i en

stat som visserligen är stadgepart men som inte har infört nödvändig lagstiftning enligt artikel 70. Det kan också vara gärningar som begåtts i en stat som inte är part i stadgan, t.ex. en stat på vars territorium brott mot mänskligheten har begåtts och den situation, i vilken brottet har begåtts, har hänskjutits till domstolen av Förenta nationernas säkerhetsråd.

Ett krav på dubbel straffbarhet får mot denna bakgrund anses vara oförenligt med de skyldigheter som följer av stadgan och bör därför inte tillämpas för brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning. Bedömningen överensstämmer med de överväganden som gjorts t.ex. i Finland (se RP 161/2000 rd s. 91). Denna bedömning gör sig gällande såväl i förhållande till brott som begåtts utomlands av en svensk medborgare som de kategorier av personer som enligt vad som framgått ovan bör jämföras med svenska medborgare (2 kap. 2 § första stycket 1 och 2 första ledet brottsbalken). Det kan nämnas att motsvarande bestämmelse som införts i Finland inte heller är begränsad till brott begångna av finska medborgare (se 1 kap. 11 § i den finska strafflagen).

Lagteknisk utformning

Som anförts ovan utgör grunden för den föreslagna jurisdiktionsbestämmelsen ett folkrättsligt åtagande att kunna lagföra brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning som begåtts av en angiven personkrets. I likhet med vad som gäller för de brott som anges i 2 kap. 3 § brottsbalken bör det, för dessa brott, inte uppställas något krav på dubbel straffbarhet. Övervägande skäl talar därför för att bestämmelsen placeras i 2 kap. 3 § brottsbalken.

7.7 Förhållandet mellan internationell och svensk lagföring

7.7.1 Krav på åtalsförordnande, m.m.

Förslag: Åtal i Sverige för brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning får väckas endast efter förordnande av regeringen eller den regeringen bemyndigat. – Brottsbalkens särskilda åtalsregler för bestickning och mutbrott ska inte tillämpas i fråga om brott som begås av domare, andra funktionärer eller arbetstagare vid Internationella brottmålsdomstolen.

Skälen för förslagen:

Ett generellt krav på åtalsförordnande införs

Såsom redovisats i avsnitt 4.2.2 är Romstadgan oklar beträffande förhållandet mellan ett förfarande vid Internationella brottmålsdomstolen enligt artikel 70 och ett nationellt förfarande angående samma sak. Fall av konkurrerande jurisdiktion kan uppkomma. I enlighet med vad regeringen tidigare har uttalat bör utgångspunkten vara att Internationella brottmålsdomstolen ska ha företräde att pröva brott mot domstolens rättskipning (prop. 2001/02:88 s. 160). Svenska bestämmelser bör därför utformas så att denna princip kan tillgodoses.

Beträffande många av de brott som redogjorts för i avsnitt 6, skulle en svensk lagföring i praktiken förutsätta att Internationella brottmålsdomstolen anmäler brottet och lämnar över underlag för att möjliggöra en förundersökning och eventuellt senare en rättegång. Ett sätt att uppnå företräde för domstolen att lagföra sådana brott skulle i sådana fall kunna vara att undanta

brotten från allmänt åtal och att det i stället föreskrivs att åtal får väckas endast om domstolen har angett brottet till åtal. Bestämelsen skulle kunna fungera på samma sätt som när det för åtal ställs krav att målsäganden har angett brottet till åtal. Inget utrymme bör i så fall lämnas för att utan sådan angivelse medge att åtal väcks om det är påkallat från allmän synpunkt.

Att införa en ordning för domsrätt som generellt bygger på att Internationella brottmålsdomstolen har anmält brottet till åtal krävs emellertid inte enligt stadgan och det vore också en nyhet i svensk rätt. Ett system med anmälan från annan än målsägande som förutsättning för lagföring tillämpas bara för några enstaka brott och då bara i speciella situationer. Det gäller t.ex. för bestickning och mutbrott där det i vissa fall krävs att en arbets- eller uppdragsgivare har angett brottet till åtal (17 kap. 17 § och 20 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken). Oaktat detta får dock åklagare i de fallen väcka åtal om det är påkallat från allmän synpunkt. De särskilda åtalsreglerna gäller arbetstagare i privat tjänst och, beträffande mutbrott, personer i viss förtroendeställning. En sådan – för domstolen generell – ordning framstår därmed som mindre lämplig.

Ett annat sätt att åstadkomma att principen om Internationella brottmålsdomstolens företrädare att lagföra brott mot dess rättsskipning iakttas är att införa krav på att ett särskilt förordnande meddelas innan åtal får väckas. Det är en metod som har valts av Storbritannien vid genomförandet av Romstadgan (se avsnitt 5.4). Regler om åtalsförordnande finns även i svensk rätt (se avsnitt 6.2.4). Beslut i fråga om åtal får väckas i de fallen fattas av regeringen eller den myndighet som regeringen har delegerat beslutanderätten till. Genom förordning har Riksåklagaren bemyndigats att förordna om åtal i vissa fall.

Ett krav på åtalsförordnande skulle få till följd att en fråga om konkurrerande jurisdiktion kan avgöras genom en lämplighetsavvägning i det enskilda fallet. I nu aktuella fall kan åtalsfrågorna komma att kräva särskilda folkrättsliga och utrikespolitiska överväganden, vilket talar för att regeringen bör pröva frågan (se prop. 1984/85:156 s. 7). Det gäller särskilt mot bakgrund av att

förhållandet mellan Internationella brottmålsdomstolen och nationella domstolar inte är helt klarlagt för dessa brott. Vidare kan det uppstå frågor om folkrättslig immunitet mot utkrävande av straffansvar, främst när det är fråga om brott begångna av tjänstemän vid domstolen men också beträffande andra gärningsmän.

Även om ett krav på åtalsförordnande som meddelas av regeringen inte skulle innebära någon absolut garanti för att Internationella brottmålsdomstolens lagföring alltid ges företräde framstår lösningen som lämplig och den bör därmed väljas.

Kravet på åtalsförordnande bör vara heltäckande och gälla oavsett var brottet har begåtts eller vem gärningsmannen är. Därmed skulle kravet gälla även i sådana fall som annars är undantagna från åtalsförordnande, t.ex. för osann utsaga inför en internationell domstol enligt 15 kap. 4 b § brottsbalken (jfr 2 kap. 5 § andra stycket samma balk). Bestämmelsen tas lämpligen in i 2 kap. brottsbalken. En särskild bestämmelse för brott som riktats mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning bör som specialbestämmelse anses ha företräde framför den allmänna bestämmelsen i 2 kap. 7 a § brottsbalken om åtalsförordnande för brott som begåtts av bl.a. en utländsk tjänsteman hos en annan stat eller mellanfolklig organisation.

Förhållandet till 10 kap. 5 § regeringsformen

Bestämmelserna i 10 kap. 5 § regeringsformen (RF) reglerar frågor om överlåtelse av beslutanderätt. Enligt 10 kap. 5 § fjärde stycket RF kan rättskipnings- eller förvaltningsuppgifter som inte direkt grundar sig på RF genom beslut av riksdagen överlåtas till bl.a. mellanfolklig organisation. Riksdagen får också i lag bemyndiga regeringen eller annan myndighet att i särskilda fall besluta om sådan överlåtelse. Om uppgiften innefattar myndighetsutövning ska riksdagens beslut fattas med minst tre fjärdedels majoritet eller i den ordning som gäller för stiftande av grundlag.

I lagstiftningsärendet med anledning av Sveriges tillträde till Romstadgan gjordes bedömningen att rättskipande uppgifter i viss utsträckning överlämnades till domstolen (prop. 2000/01:122 s. 87 f.). Som tidigare redovisats i avsnitt 4.1.3 innebär den s.k. komplementaritetsprincipen att nationell utredning eller lagföring har företräde framför ett förfarande inför domstolen. Detta gäller dock inte om Internationella brottmålsdomstolen finner att staten saknar vilja eller förmåga att genomföra undersökning eller lagföring på ett tillbörligt sätt. I ett sådant fall har domstolen möjlighet att bestämma att lagföringen i stället ska ske vid Internationella brottmålsdomstolen. Ett eventuellt nationellt förfarande måste då avbrytas (prop. 2005/06:93 s 31). I bl.a. detta avseende har tillträde till Romstadgan medfört att Sverige överlåtit rättskipningsuppgifter på sätt som aktualiserar bestämmelserna i 10 kap. 5 § RF (prop. 2005/06:93 s 31 jfr prop. 2000/01:122 s. 86 ff.).

Brotten mot artikel 70 jämföras inte med stadgans huvudbrott och komplementaritetsprincipen gäller inte beträffande dessa brott. Romstadgan är oklar beträffande förhållandet mellan ett förfarande vid Internationella brottmålsdomstolen och ett nationellt förfarande angående samma sak, se avsnitt 4.2.2. Regeringens uttalande att utgångspunkten bör vara att Internationella brottmålsdomstolen ska ha företräde att pröva sådana brott (prop. 2001/02:88 s. 160) har varit vägledande för utformningen av förslaget om krav på åtalsförordnande, se ovan. Beslut om åtalsförordnande ska enligt förslaget fattas av regeringen eller den myndighet som regeringen har delegerat beslutanderätten till. Internationella brottmålsdomstolen kan således inte ensidigt besluta att överta en svensk lagföring. I likhet med den bedömning som gjordes i prop. 2005/06:93 s. 31 innebär inte det förhållande att Sverige formellt har jurisdiktion parallellt med Internationella brottmålsdomstolen att lagföring, när denna sker vid Internationella brottmålsdomstolen, har förts över till domstolen. Bestämmelserna i 10 kap. 5 § fjärde stycket RF blir således inte tillämpliga.

De särskilda åtalsreglerna för mutbrott och bestickning slopas

För att underlätta tillämpningen av den reglering som införs bör samma ordning gälla för alla brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättsskipning. I syfte att åstadkomma en enhetlig ordning för nu aktuella brott bör inte de särskilda åtalsregler som gäller för bestickning och mutbrott tillämpas i dessa fall (17 kap. 17 § och 20 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken). Undantaget från dessa åtalsregler bör gälla såväl för valda domstolsfunktionärer (domare, åklagare m.fl.) som för andra arbetstagare vid Internationella brottmålsdomstolen.

Eftersom andra arbetstagare vid Internationella brottmålsdomstolen inte omfattas av 20 kap. 2 § andra stycket 9 brottsbalken krävs ett uttryckligt tillägg i de särskilda åtalsreglerna (17 kap. 17 § och 20 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken) som inkluderar även dessa. Någon ändring i 20 kap. 2 § brottsbalken krävs inte eftersom begreppet arbetstagare enligt bestämmelsens första stycke är universellt tillämpligt och alltså inkluderar arbetstagare hos Internationella brottmålsdomstolen.

7.7.2 Internationella brottmålsdomstolens dom som rättegångshinder (*ne bis in idem*), m.m.

Förslag: En lagkraftvunnen dom som Internationella brottmålsdomstolen har meddelat i fråga om brott mot dess rättsskipning enligt artikel 70 i Romstadgan ska som huvudregel hindra en senare lagföring av samma gärning i Sverige. I likhet med vad som gäller för stadgans s.k. huvudbrott placeras bestämmelsen i lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen. Bestämmelsen utformas med reglerna i 2 kap. 5 a § brottsbalken som förebild.

Bedömning: Några särskilda regler behövs inte när det gäller frågan om nytt åtal kan väckas mot en tilltalad beträffande en

gärning för vilken han eller hon redan står under åtal (*litis-pendens*).

Skälen för förslagen och bedömningen: I enlighet med redogörelsen i avsnitt 4.2.3 tar Romstadgans särskilda bestämmelser i artikel 20 om en av Internationella brottmålsdomstolen meddelad dom som rättegångshinder – dels för domstolen, dels för nationell domstol – enbart sikte på stadgans huvudbrott. För brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning enligt artikel 70 finns endast bestämmelser om negativ rättskraft för domstolens domar i förhållande till domstolen själv (regel 168 i bevis- och förfaranderegler). Någon uttrycklig bestämmelse om domstolens dom som hinder mot nationella rättsprocesser finns inte. Såsom tidigare har konstaterats finns det dock inte något i stadgan eller domstolens bevis- och förfaranderegler som hindrar en stat från att tillerkänna Internationella brottmålsdomstolens domar negativ rättskraft när det är fråga om brott som avses i artikel 70 också i förhållande till de anslutna staterna (se avsnitt 4.2.3).

Svenska regler om rättsverkningar för utländska brottmålsdomar finns i 2 kap. 5 a § brottsbalken och bestämmelser om hänsynstagande till en i utlandet ådömd påföljd finns i 2 kap. 6 § samma balk. Att Internationella brottmålsdomstolens dom som avser stadgans huvudbrott ska hindra åtal och lagföring i Sverige för samma gärning föreskrivs i 16 § lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen.

Rättsverkan för domar angående brott som avses i artikel 70

Såväl hänsynstagande till principen om Internationella brottmålsdomstolens företräde i fråga om brott mot dess rättskipning (se avsnitt 4.2.2), som allmänna överväganden angående skydd för enskilda mot dubbel lagföring av samma gärning (principen *ne bis in idem*), talar för att Internationella brottmålsdomstolens

domar om brott som avses i artikel 70 bör tillerkännas negativ rättskraft i Sverige.

De nuvarande bestämmelserna i 2 kap. 5 a § brottsbalken avser dock bara domar meddelade i en annan stat och 16 § lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen omfattar endast stadgans s.k. huvudbrott. För att även domar som Internationella brottmålsdomstolen meddelar beträffande brott som riktats mot dess rättskipning skall ha negativ rättsverkan krävs därför en lagändring.

Eftersom Romstadgan inte reglerar frågan om domstolens avgöranden beträffande dessa brott som processhinder enligt nationell rätt har staterna stor frihet när det gäller rättsverkansreglernas utformning. En sådan reglering passar systematiskt mindre väl in i de befintliga bestämmelserna i 2 kap. 5 a § brottsbalken eller i 16 § lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen. En ny bestämmelse bör därför införas.

Rättsverkansbestämmelsens omfattning och utformning

När det gäller brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning bör det uppmärksammas att Romstadgans brottsdefinitioner i artikel 70 är allmänt hållna. Lagföring vid den domstolen skulle därmed kunna avse andra brott än de som tagits upp i avsnitt 6, t.ex. gärningar som enligt svensk rätt utgör mycket allvarliga brott mot liv och hälsa enligt 3 kap. brottsbalken eller brott mot frihet och frid enligt 4 kap. samma balk. Med tanke på att det högsta straff som Internationella brottmålsdomstolen kan bestämma enligt artikel 70 är fem års fängelse (eventuellt i förening med böter) kan det uppkomma situationer där Sverige vill förbehålla sig rätten att lagföra gärningen, särskilt om den har begåtts här. Att införa en bestämmelse som innebär att Internationella brottmålsdomstolens avgöranden beträffande dessa brott alltid ska utgöra processhinder i Sverige vore därför olämpligt. Hur undantagen från en huvudregel om negativ rättskraft bör utformas redovisas i det följande.

En möjlig lösning är att införa särskilda bestämmelser som är utformade med reglerna i 2 kap. 5 a § brottsbalken som förebild, vilket också skulle främja intresset av enhetliga regler. De undantag som gäller enligt 2 kap. 5 a § andra stycket brottsbalken för brott som begåtts i Sverige eller som riktats mot vissa svenska allmänna intressen samt för vissa allvarliga brott får i huvudsak anses täcka de situationer då det finns ett väsentligt intresse av att behålla möjligheten till prövning i svensk domstol trots att Internationella brottmålsdomstolen redan har prövat gärningen.

I 2 kap. 5 a § andra stycket brottsbalken undantas emellertid även brott som avses i 2 kap. 3 § 6 samma balk. Flertalet av dessa brott är inte aktuella här. Beträffande ett av dessa, osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, bör inget generellt undantag göras i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen. Ett undantag från huvudregeln bör därför inte omfatta brott som avses 2 kap. 3 § 6 brottsbalken. Eftersom det inte kan bli fråga om att lagföring vid den domstolen sker på svensk begäran bör vidare undantaget från bestämmelsen att domar beträffande vissa brott inte ska ha negativ rättskraft begränsas till fall då lagföringen sker efter utlämning från Sverige (2 kap. 5 a § andra stycket brottsbalken).

I likhet med vad som gäller för stadgans huvudbrott bör bestämmelserna om rättskraft placeras i lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen.

Det finns anledning att i detta sammanhang uppmärksamma den särskilda frågeställning beträffande frikännande domar som Internationella straffrättsutredningen har uppmärksammat när det gäller internationella brottmålsdomstolar (SOU 2002:98, se t.ex. s. 187), dvs. när den tilltalade har frikänts på den grunden att gärningen i fråga inte utgjorde brott enligt den av den utländska domstolen tillämpade lagen. Eftersom dessa domstolar prövar vissa, speciella brottstyper med särskilda rekvisit skulle det kunna inträffa att en person som visserligen begått grova brott som t.ex. mord ändå frikänns eftersom rekvisiten enligt den särskilda lagstiftningen inte är uppfyllda. Utredningens förslag, som möjliggör lagföring i Sverige oaktat frikännande dom i

sådana fall, har den fördelen att det skapar utrymme för att på nytt pröva en gärning som har prövats av en tribunal eller Internationella brottmålsdomstolen men där en frikännande dom meddelats med hänvisning till att gärningen inte utgör brott enligt de särskilda brottsdefinitioner som begränsar tribunalens eller domstolens behörighet. Detta gäller framförallt i förhållande till folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser.

Med hänsyn till att artikel 70 är begränsad till brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning, vilka dock samtidigt skulle kunna bedömas som andra, allmänna brott, t.ex. mord, kan det inte uteslutas att motsvarande svårigheter kan uppkomma också beträffande dessa brott. Den utformning av reglerna om negativ rättskraft som nu föreslås, dvs. med 2 kap. 5 a § brottsbalken som förebild, innebär dock att en senare svensk prövning kan ske trots en tidigare dom när det gäller brott som begåtts i Sverige eller brott som har fyra års fängelse som straffminimum. Det torde därmed inte finnas behov av att för dessa brott dessutom införa den begränsning i fråga om utländska frikännande domar som finns i Internationella straffrättsutredningens förslag.

I enlighet med vad som föreslagits i avsnitt 7.7.1 kommer ett generellt krav på åtalsförordnande att gälla beträffande brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning, dvs. även i de fall då domstolens avgörande inte utgör processhinder. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § brottsbalken om att en utomlands ådömd påföljd som verkställt ska beaktas gäller också i dessa fall utan att någon lagändring behöver göras.

För domar angående brott av detta slag som har meddelats i en annan stat bör ordinarie regler om utländska domars rättsverkningar gälla, dvs. reglerna i 2 kap. 5 a § brottsbalken.

Internationella brottmålsdomstolens lagföring m.m. som processhinder

Enligt 45 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken får nytt åtal inte väckas mot en tilltalad beträffande en gärning för vilken han eller hon redan står under åtal (*litispensens*). Bestämmelsen är dock begränsad till lagföring i Sverige och en parallellt pågående lagföring för brott i utlandet hindrar normalt inte att åtal för samma gärning väcks också i Sverige. Däremot finns det särskilda regler som innebär att en pågående lagföring vid Internationella brottmålsdomstolen beträffande de s.k. huvudbrotten kan utgöra rättegångshinder i Sverige under vissa förutsättningar. Denna bestämmelse i 16 § lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen hänger samman med den s.k. komplementaritetsprincipen (se avsnitt 4.1.3). Principen gäller dock inte beträffande brotten mot domstolens rättsskipning och en internationell *litispensens*verkan är inte heller nödvändig för att upprätthålla det principiella företräde för domstolen som har anförts i avsnitt 4.2.2. Det krav på åtalsförordnande som föreslås (avsnitt 7.7.1) innebär också att det saknas behov av en särskild reglering i dessa fall eftersom de hänsyn som kan krävas i det enskilda fallet måste beaktas inom ramen för prövningen om åtal får väckas.

Det bör dock nämnas att det även i andra författningar finns regler om åtalsförbud vid vissa situationer. Det gäller t.ex. vid en framställning om överförande av lagföring till en annan stat enligt 3 § lagen (1976:19) om internationellt samarbete rörande lagföring för brott. I enlighet med bedömningen i avsnitt 7.1 är det i nu aktuella fall inte fråga om överförande av lagföring och bestämmelsen kommer alltså inte att vara tillämplig.

Däremot kan det förekomma situationer när Internationella brottmålsdomstolen ansöker om utlämning för lagföring från Sverige. Enligt 21 § lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen ska då bestämmelserna i lagen (1957:668) om utlämning för brott (utlämningslagen) tillämpas. Enligt 25 § utlämningslagen hindrar en framställning om utläm-

ning som inte avslagits att åtal för det uppgivna brottet väcks i Sverige. Detta kan alltså förekomma även i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen enligt nu gällande regler.

8 Ikraftträdande och ekonomiska konsekvenser

8.1 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Internationella brottmålsdomstolen inledde sin verksamhet under andra hälften av 2003 när domstolens domare och åklagare hade valts samt personal rekryterats. De lagförslag som lämnas i promemorian bör därför träda i kraft så snart som möjligt. De föreslås träda i kraft den 1 januari 2010. Det finns inte behov av några övergångsbestämmelser.

8.2 Ekonomiska konsekvenser

De nya regler som föreslås avser mycket speciella brott. Det kommer därför sannolikt mycket sällan att bli aktuellt att genomföra någon svensk utredning och lagföring avseende dessa. Det kan tvärtom förväntas att Internationella brottmålsdomstolen i så stor utsträckning som möjligt kommer att sköta dessa uppgifter (jfr avsnitt 4.2.2). Därmed kommer nationella åtgärder i fråga främst när Internationella brottmålsdomstolen är förhindrad av någon anledning, t.ex. då den misstänkte inte är tillgänglig vid domstolen. Om det blir fråga om svensk lagföring är det dessutom troligt att domstolen har gjort en stor del av utredningsarbetet.

De förslag som nu lämnas får därmed antas medföra högst marginella kostnader för det svenska rättsväsendet, vilka rymms inom nuvarande budgetramar.

9 Författningskommentar

9.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

2 kap. 3 §

För brott som begåtts utom riket döms även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

1. om brottet förövats på svenskt fartyg eller luftfartyg, eller om det begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen på sådant fartyg,

2. om brottet begåtts av någon som tillhör Försvarsmakten på ett område där en avdelning av Försvarsmakten befann sig eller om det begåtts av någon annan på ett sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning,

3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3 a. om brottet har begåtts i tjänsten utom riket av en polisman, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen, som utför gränsöverskridande arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt,

4. om brottet förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning,

4 a. om brottet riktats mot *Internationella brottmålsdomstolens rättsskipning* och begåtts av en svensk medborgare, en utlänning med hemvist i

Sverige eller en utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här,

5. om brottet begåtts inom område som ej tillhör någon stat och förövats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige,

6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, penningförfalskning, försök till sådana brott, folkrättsbrott, olovlig befattning med kemiska vapen, olovlig befattning med minor, osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller försök till sådant brott samt brott som avses i 5 § samma lag eller

7. om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller däröver.

Ändringen har behandlats i avsnitt 7.6. Paragrafen kompletterar reglerna i 2 kap. 2 § angående svensk straffrättslig domsrätt beträffande brott som begåtts utom riket med bestämmelser som utsträcker kompetensen i vissa specialfall.

I bestämmelsen har förts in en ny *punkt 4 a* om brott som riktats mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning och som begåtts utom riket av vissa angivna personkategorier. Något krav på dubbel straffbarhet gäller inte för ett sådant brott. Beträffande brott som begåtts på ett område som inte tillhör någon stat gäller inte heller kravet i 2 kap. 2 § andra stycket att ett svårare straff än böter ska kunna följa enligt svensk lag.

2 kap. 7 c §

I fråga om brott som riktats mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning, får åtal väckas endast efter förordnande av regeringen eller den regeringen bemyndigat.

Ändringen har behandlats i avsnitt 7.7.1. Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om krav på åtalsförordnande i fråga om brott som riktats mot Internationella brottmålsdomstolens rätt-

skipning. Kravet på åtalsförordnande gäller generellt, dvs. oavsett om brottet har begåtts i Sverige eller utomlands, vem gärningsmannen är och om domstolen har anmält brottet eller inte. Regeringen har möjlighet att bemyndiga t.ex. Riksåklagaren att besluta om åtalsförordnande (se även förordning [1993:1467] med bemyndigande för Riksåklagaren att förordna om väckande av åtal i vissa fall).

15 kap. 4 b §

Om ett vittne eller en sakkunnig under ed inför Europeiska gemenskapernas domstol, inför förstainstansrätten vid denna domstol, inför Europeiska frihandelssammanslutningens domstol, EFTA-domstolen, eller inför *Internationella brottmålsdomstolen* lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för osann utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 1 §, om utsagan här i riket skulle ha *avgetts* under laga ed. Begås gärningen av grov oaktsamhet, döms för ovarsam utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 3 §.

Ansvar för ovarsam utsaga enligt första stycket ska inte dömas ut om utsagan avgetts inför Internationella brottmålsdomstolen.

Bestämmelserna i 4, 14 och 15 §§ gäller i tillämpliga delar också gärning som avses i första stycket.

Ändringarna har behandlats i avsnitt 7.2. Paragrafen föreskriver straffansvar för osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol. Genom ett tillägg varigenom hänvisas till Internationella brottmålsdomstolen utvidgas tillämpningsområdet för det förstnämnda brottet till att också avse sådana utsagor som avges inför Internationella brottmålsdomstolen. Straffbestämmelsen om ovarsam utsaga inför en internationell domstol omfattar emellertid inte gärningar inför Internationella brottmålsdomstolen, vilket framgår av ett nytt *andra stycke*.

På grund av sistnämnda ändring har det förutvarande andra stycket flyttats och utgör ett nytt *tredje stycke*. I tredje stycket föreskrivs att bestämmelserna i 4, 14 och 15 §§ i tillämpliga delar

också gäller för de brott som avses i paragrafen. Därmed ska de nämnda paragraferna tillämpas även i fråga om brott som avser osann utsaga inför Internationella brottmålsdomstolen.

Svensk behörighet att lagföra brott som avses i denna paragraf regleras särskilt. Brott som begåtts utomlands får lagföras utan krav på dubbel straffbarhet (2 kap. 3 § 6 brottsbalken) och åtal för dessa brott får väckas utan krav på åtalsförordnande (2 kap. 5 § andra stycket). Vidare gäller att en tidigare utländsk dom normalt inte ska hindra en efterföljande svensk lagföring av samma gärning, men då krävs det ett åtalsförordnande (2 kap. 5 a § andra och tredje styckena). När det gäller brott som riktats mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning gäller emellertid särskilda regler som generellt åsidosätter kravet på dubbel straffbarhet för utomlands begångna brott, kräver åtalsförordnande i samtliga fall och föreskriver att Internationella brottmålsdomstolens lagakraftvunna domar som huvudregel ska hindra en svensk lagföring av samma gärning (se kommentarerna till 2 kap. 3 och 7 c §§ samt till 22 a § lagen om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen).

Utöver smärre språkliga förändringar har bestämmelsen i övrigt inte ändrats.

16 kap. 4 §

Om någon genom våldshandling eller oljud eller på annat dylikt sätt stör eller söker hindra allmän gudstjänst, annan allmän andaktsövning, vigsel eller begravning eller dylik akt, domstolsförhandling eller annan statlig eller kommunal förrättning eller allmän sammankomst för överläggning, undervisning eller åhörande av föredrag, döms för störande av förrättning eller av allmän sammankomst till böter eller fängelse i högst sex månader.

För störande av förrättning eller av allmän sammankomst döms också den som genom våldshandling eller oljud eller på annat dylikt sätt stör eller söker hindra förhandlingar vid Internationella brottmålsdomstolen.

Ändringarna har behandlats i avsnitt 7.3. Paragrafen syftar till att skydda förrättningar och allmänna sammankomster av olika slag, däribland domstols förhandling.

Första stycket har endast ändrats språkligt.

Paragrafen har kompletterats med ett nytt *andra stycke* som utvidgar straffansvaret till att omfatta gärningar som riktas mot förhandlingar vid Internationella brottmålsdomstolen. Gärningar som omfattas av bestämmelsen kan även innefatta brott mot allmän verksamhet enligt 17 kap. 1, 2, 4 och 5 §§ brottsbalken. Ansvar enligt de bestämmelserna torde konsumera ansvar för den gärning som avses i den nu aktuella paragrafen men kan undantagsvis vara att tillämpa i brottskonkurrens liksom bestämmelser i 3 eller 5 kap. brottsbalken.

17 kap. 6 §

Tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen ska enligt bestämmelserna i 1, 2 och 4 §§ vara skyddade i sin tjänsteutövning på motsvarande sätt som om det hade varit fråga om svensk myndighetsutövning. För försök eller förberedelse till brott enligt 1 § mot en sådan person tillämpas 16 §.

Ändringarna har behandlats i avsnitt 7.5. Paragrafen är ny (tidigare 6 § upphävdes genom SFS 1976:509). Bestämmelsen innebär att straffansvaret för våld eller hot mot tjänsteman (1 §), förgripelse mot tjänsteman (2 §) och våldsamt motstånd (4 §) utvidgas till att omfatta tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen vilka vid tillämpning av nämnda bestämmelser jämföras med svenska tjänstemän.

Avsikten är att domstolens tjänstemän ska vara skyddade på motsvarande sätt som om det varit fråga om svensk myndighetsutövning. Det skydd som föreskrivs gäller oavsett var tjänsteutövningen sker.

Försök och förberedelse till våld eller hot mot tjänsteman enligt 1 § ska leda till ansvar i enlighet med bestämmelserna i 16 §

också när brottet riktats mot en tjänsteman vid Internationella brottmålsdomstolen.

17 kap. 10 §

Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att denne gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd, döms för övergrepp i rättssak till fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma *ska* gälla, om man med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att denne avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom *eller henne* från att avge en sådan utsaga.

Med domstol eller annan myndighet i första stycket avses även en dömande kammare eller ett annat organ i Internationella brottmålsdomstolen.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst två och högst åtta år.

Ändringarna har behandlats i avsnitt 7.4. Paragrafen avser att skydda det allmänna intresset av att talans utförande eller utsagas avgivande vid domstol eller annan myndighet inte otillbörligen påverkas.

Första stycket har endast ändrats språkligt.

Ett nytt *andra stycke* innehåller bestämmelser som utsträcker tillämpningsområdet till gärningar med anknytning till ett rättsligt förfarande vid Internationella brottmålsdomstolen. Genom ändringen ska en dömande kammare eller annat organ i Internationella brottmålsdomstolen jämföras med en sådan domstol eller annan myndighet som avses i paragrafen. Andra organ i Internationella brottmålsdomstolen som kan komma i fråga är framförallt åklagarens kansli och registratorskontoret (se även artikel 34 i Romstadgan).

17 kap. 11 §

Om någon döljer den som förövat brott, hjälper honom *eller henne* att undkomma, undanröjer bevis om brottet eller på annat dylikt sätt motverkar att det uppdagas eller beivras, döms för skyddande av brottsling till böter eller fängelse i högst ett år.

För skyddande av brottsling döms också den som undanröjer bevis om brott som är föremål för ett rättsligt förfarande vid Internationella brottmålsdomstolen eller på annat dylikt sätt motverkar att det uppdagas eller beivras.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

Den som inte insåg men hade skälig anledning *att anta* att den andre var brottslig, döms till böter.

Ansvar ska inte dömas *ut* om gärningen är att anse som ringa med hänsyn till gärningsmannens förhållande till den brottslige och övriga omständigheter.

Ändringarna har behandlats i avsnitt 7.4. Paragrafen träffar flera olika gärningar som utmärks av att de är ägnade att försvåra att en brottsling fälls till ansvar. Bestämmelsen motsvarar åtagandet enligt artikel 70 i den del som avser att försvåra beivrande av brottslighet. Straffansvaret utsträcks därför i förhållande till Internationella brottmålsdomstolen, enligt *andra stycket*, bara såvitt avser gärningar som består i undanröjande av bevis eller andra förfaranden som på annat dylikt sätt motverkar att ett brott som är föremål för ett rättsligt förfarande vid den domstolen uppdagas eller beivras. Andra gärningar som omfattas av straffansvar enligt 11 § kan således inte tillämpas i fråga om gärningar som riktas mot domstolens rättskipning.

De rättsliga förfaranden vid Internationella brottmålsdomstolen som avses är inte bara brottmålsrättegången utan även förfaranden som utgör en del av domstolens brottsutredning, hänger samman med prövningen av frågor om domstolens behörighet och processförutsättningar i ett visst mål (artikel 19 i stadgan) eller avser frågor om gottgörelse till brottsoffer. Det

kan även vara fråga om andra förfaranden som bör betecknas som rättsliga, t.ex. det särskilda förfarande som gäller för förordnande av försvarare.

Utöver smärre språkliga förändringar har bestämmelsen i övrigt inte ändrats.

17 kap. 17 §

I vissa fall av bestickning får åklagare väcka åtal endast om brottet anges till åtal av arbets- eller uppdragsgivaren till den som utsatts för bestickningen eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Detta gäller om bestickningen skett i förhållande till någon som

1. inte är arbetstagare hos staten eller hos kommun,
2. inte omfattas av 20 kap. 2 § andra stycket 1–4, 8 eller 9 *och inte heller är arbetstagare vid Internationella brottmålsdomstolen*, och
3. inte är främmande stats minister eller ledamot av främmande stats lagstiftande församling.

Ändringarna har behandlats i avsnitt 7.7.1. Paragrafen föreskriver begränsningar i åklagarens rätt och skyldighet att väcka åtal för bestickning. Reglerna innehåller även vissa undantag. Genom ett tillägg under *punkten 2* undantas från de särskilda åtalsreglerna sådana fall då bestickningen skett i förhållande till andra arbetstagare hos Internationella brottmålsdomstolen än de som omfattas av 20 kap. 2 § andra stycket 9 brottsbalken, dvs. domare eller andra funktionärer.

Även för bestickningsbrott gäller ett generellt krav på åtalsförordnande i fråga om brott som riktats mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning (jfr 2 kap. 7 c § brottsbalken och kommentaren till den paragrafen). Ett motsvarande undantag har också införts från de särskilda åtalsbestämmelserna för mutbrott (jfr 20 kap. 5 § brottsbalken och kommentaren till den paragrafen).

20 kap. 5 §

Åklagare får, utan hinder av vad som annars är föreskrivet, åtala brott varigenom arbetstagare hos staten eller hos kommun eller annan som avses i 2 § andra stycket 1–4 har åsidosatt vad som åligger honom eller henne i utövningen av anställningen eller uppdraget.

Utan hinder av bestämmelserna i första stycket ska dock gälla

1. vad som i denna balk föreskrivs om att åtal inte får ske utan förordnande av regeringen eller den regeringen bemyndigat och
2. vad som i annan lag eller författning är föreskrivet om åtal för gärning, för vilken straff är stadgat endast om den förövats av innehavare av anställning eller uppdrag som avses i första stycket.

Har mutbrott begåtts av någon som inte omfattas av första stycket eller av 2 § andra stycket 8 eller 9 och inte *beller är arbetstagare vid Internationella brottmålsdomstolen* är främmande stats minister eller ledamot av främmande stats lagstiftande församling, får åklagare väcka åtal endast om brottet anges till åtal av arbets- eller uppdragsgivaren eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Om det inte finns särskilda bestämmelser för ett visst fall, får åklagaren åtala brott mot sådan tystnadsplikt som gäller till förmån för enskild målsägande endast om denne anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Om åtal för brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts av riksdagsledamot, statsråd, justitieråd, regeringsråd eller innehavare av tjänst eller uppdrag hos riksdagen eller dess organ gälla särskilda bestämmelser.

Ändringarna har behandlats i avsnitt 7.7.1. Paragrafen begränsar, på motsvarande sätt som i 17 kap. 17 § brottsbalken åklagarens rätt och skyldighet att väcka åtal för mutbrott.

Av *tredje stycket* följer att mutbrott som begåtts av bl.a. domare eller annan funktionär vid Internationella brottmålsdomstolen, är undantagna de särskilda åtalsregler som föreskriver att brottet ska anges till åtal av arbets- eller uppdragsgivaren eller att åtal ska vara påkallat från allmän synpunkt. Genom en justering av stycket utvidgas undantaget till att även omfatta mutbrott

som begåtts av andra arbetstagare vid Internationella brottmålsdomstolen. Motsvarande ändring har gjorts i 17 kap. 17 § avseende bestickning.

Bestämmelsen har i övrigt endast ändrats språkligt.

9.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen

1 §

Om den genom Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen inrättade domstolen begär att det i Sverige *ska* vidtas en åtgärd som grundar sig på stadgan, tillämpas bestämmelserna i denna lag.

Bestämmelserna i 3–20 §§ tillämpas om utredningen eller lagföringen gäller folkmord, brott mot mänskligheten eller krigsförbrytelse.

Bestämmelserna i 21, 22 och 22 a §§ tillämpas om utredningen eller lagföringen gäller brott som riktas mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning.

I 23–32 §§ finns bestämmelser om verkställighet av Internationella brottmålsdomstolens avgöranden och om transport av frihetsberövade genom Sverige.

Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga och redaktionella.

22 a §

Har Internationella brottmålsdomstolen genom lagakraftvunnen dom prövat fråga om ansvar för en gärning som riktats mot domstolens rättskipning, får den tilltalade inte lagföras i Sverige för samma gärning i en-

lighet med vad som gäller enligt 2 kap. 5 a § första stycket 1–4 brottsbalken.

Första stycket gäller inte i fråga om brott som avses i 2 kap. 1 § eller 3 § 4 och 7 brottsbalken såvida inte lagföringen vid Internationella brottmålsdomstolen har skett sedan personen utlämnats från Sverige för lagföring.

Får lagföring ske, ska bestämmelserna i 2 kap. 6 § brottsbalken tillämpas. Regler om krav på åtalsförordnande finns i 2 kap. 7 c § samma balk.

Ändringarna har behandlats i avsnitt 7.7.2. Paragrafen är ny och reglerar förutsättningarna för att Internationella brottmålsdomstolens dom angående brott som riktats mot dess rättskipning (artikel 70) ska utgöra processhinder i Sverige. Bestämmelserna kompletterar reglerna om rättsverkan av Internationella brottmålsdomstolens domar avseende Romstadgans s.k. huvudbrott (folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser) enligt 16 § lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen. Reglerna i 2 kap. 5 a § brottsbalken avser bara domar som har meddelats i en annan stat och är därför inte direkt tillämpliga på Internationella brottmålsdomstolens domar.

Enligt *första stycket* hindrar en lagakraftvunnen dom, som huvudregel, en senare svensk lagföring av den tilltalade för en gärning som omfattas av den tidigare prövningen under de förutsättningar som anges i 2 kap. 5 a § första stycket 1–4 brottsbalken. Det förutsätts således att den tilltalade har frikänts från ansvar eller förklarats skyldig till brottet utan att påföljd har ådömts, den ådömda påföljden har verkställts eller verkställigheten pågår eller den ådömda påföljden har bortfallit enligt den lag som gäller för Internationella brottmålsdomstolen. Förbudet mot svensk lagföring innebär att åtal inte får väckas och, om så ändå sker, att svensk domstol inte är behörig att pröva saken och därför ska avvisa åtalet.

I *andra stycket* finns vissa undantag från huvudregeln om negativ rättsverkan enligt första stycket, vilka med några undantag motsvarar vad som gäller enligt 2 kap. 5 a § andra stycket brottsbalken. Internationella brottmålsdomstolens dom hindrar därmed inte en efterföljande svensk lagföring av brott som begåtts i

Sverige (2 kap. 1 § brottsbalken) eller brott utomlands som riktats mot svenska allmänna intressen (2 kap. 3 § 4 brottsbalken) eller för vilka det lindrigaste straffet enligt svensk rätt är fyra års fängelse (2 kap. 3 § 7 brottsbalken). Till skillnad från vad som gäller enligt 2 kap. 5 a § andra stycket brottsbalken gäller detta inte för brott som anges i 2 kap. 3 § 6 brottsbalken, dvs. för bland annat osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol.

På samma sätt som enligt 2 kap. 5 a § andra stycket brottsbalken gäller inte undantagen i andra stycket när personen har utlämnats från Sverige till Internationella brottmålsdomstolen för lagföring. Däremot kommer inte lagföring på svensk begäran att förekomma vid den domstolen och därmed behövs ingen särskild bestämmelse för den situationen (jfr 2 kap. 5 a § andra stycket). För utlämning till Internationella brottmålsdomstolen för nu aktuella brott gäller, enligt 21 §, bestämmelser i lagen (1957:668) om utlämning för brott med vissa undantag.

Även i de fall då Internationella brottmålsdomstolens dom inte hindrar svensk lagföring ska svensk domstol tillämpa reglerna i 2 kap. 6 § brottsbalken om beaktande av en utomlands ådömd påföljd. Vidare krävs det åtalsförordnande enligt 2 kap. 7 c § brottsbalken. Hänvisningar till de bestämmelserna finns i *tredje stycket*.

Artikel 70 i Romstadgan

Offences against the administration of justice

1. The Court shall have jurisdiction over the following offences against its administration of justice when committed intentionally:

(a) Giving false testimony when under an obligation pursuant to article 69, paragraph 1, to tell the truth;

(b) Presenting evidence that the party knows is false or forged;

(c) Corruptly influencing a witness, obstructing or interfering with the attendance or testimony of a witness, retaliating against a witness for giving testimony or destroying, tampering with or interfering with the collection of evidence;

(d) Impeding, intimidating or corruptly influencing an official of the Court for the purpose of forcing or persuading the official not to perform,

Brott mot den rättsliga processen

1. Domstolen skall ha jurisdiktion över följande brott riktade mot dess rättsliga process som begås uppsåtligen:

a) Att avge falskt vittnesmål trots skyldighet att tala sanning i enlighet med artikel 69.1.

b) Att framlägga bevisning som parten vet är falsk eller förfalskad.

c) Att genom bestickning påverka ett vittne, att hindra eller störa ett vittnes inställelse eller vittnesmål, att utöva repressalier mot ett vittne för att ha avgett vittnesmål eller att förstöra, manipulera eller störa bevisinhämtning.

d) Att hindra, hota eller besticka en tjänsteman vid Domstolen i avsikt att tvinga eller förmå honom eller henne att inte uppfylla sina skyldigheter

or to perform improperly, his or her duties;

(e) Retaliating against an official of the Court on account of duties performed by that or another official;

(f) Soliciting or accepting a bribe as an official of the Court in connection with his or her official duties.

2. The principles and procedures governing the Court's exercise of jurisdiction over offences under this article shall be those provided for in the Rules of Procedure and Evidence. The conditions for providing international cooperation to the Court with respect to its proceedings under this article shall be governed by the domestic laws of the requested State.

3. In the event of conviction, the Court may impose a term of imprisonment not exceeding five years, or a fine in accordance with the Rules of Procedure and Evidence, or both.

4. (a) Each State Party shall extend its criminal laws penalizing offences against the integrity of its own investigative

eller att uppfylla dem på oriktigt sätt.

e) Att utöva repressalier mot en tjänsteman vid Domstolen för handlingar som denne eller annan tjänsteman har vidtagit.

f) Att som tjänsteman vid Domstolen begära eller ta emot muta i samband med fullgörande av tjänsteåligganden.

2. Principer och förfaranden för Domstolens utövande av sin jurisdiktion över straffbara handlingar i enlighet med denna artikel skall föreskrivas i bevis- och förfaranderegler. Villkoren för lämnande av internationell rättslig hjälp till Domstolen i fråga om dess förfaranden enligt denna artikel skall följa den anmodade statens nationella lag.

3. Vid fällande dom får rätten döma till fängelse i högst fem år eller böter i enlighet med bevis- och förfaranderegler eller till båda påföljderna.

4. a) Varje stadgepart skall utvidga sina straffrättsliga bestämmelser som kriminaliserar brott mot egna förunder-

or judicial process to offences against the administration of justice referred to in this article, committed on its territory, or by one of its nationals;

(b) Upon request by the Court, whenever it deems it proper, the State Party shall submit the case to its competent authorities for the purpose of prosecution. Those authorities shall treat such cases with diligence and devote sufficient resources to enable them to be conducted effectively.

sökningar och rättegångar till att också omfatta de brott mot den rättsliga process som avses i denna artikel, vilka begås inom dess territorium eller av en av dess medborgare.

b) På framställning av Domstolen, när den finner det vara lämpligt, skall stadgeparten överlämna saken till sina behöriga myndigheter för lagföring. Dessa myndigheter skall handlägga sådana mål omsorgsfullt och avsätta tillräckliga resurser för att möjliggöra en effektiv handläggning.

Översättningen är hämtad från prop. 2000/01:122 (bilaga 1).

Utdrag ur domstolens bevis- och förfaranderegler

Regler hänförliga till artikel 70 i Romstadgan i enlighet med den förberedande kommissionens förslag som antagits av stadgепartsförsamlingen (FN-dokument PCNICC/2000/1/Add.1, 2 november 2000).

Rule 162 Exercise of jurisdiction

1. Before deciding whether to exercise jurisdiction, the Court may consult with States Parties that may have jurisdiction over the offences.

2. In making a decision whether or not to exercise jurisdiction, the Court may consider, in particular

(a) The availability and effectiveness of prosecution in a State Party;

(b) The seriousness of the offence;

(c) The possible joinder of charges under article 70 with charges under articles 5 to 8;

(d) The need to expedite proceedings;

(e) Links with an ongoing investigation or a trial before the Court; and

(f) Evidentiary considerations.

3. The Court shall give favourable consideration to a request from the host State for a waiver of the power of the Court to exercise jurisdiction in cases where the host State considers such a waiver to be of particular importance.

4. If the Court decides not to exercise its jurisdiction, it may request a State Party to exercise jurisdiction pursuant to article 70, paragraph 4.

Rule 163 Application of the Statute and the Rules

1. Unless otherwise provided in sub-rules 2 and 3, rule 162 and rules 164 to 169, the Statute and the Rules shall apply *mutatis mutandis* to the Court's investigation, prosecution and punishment of offences defined in article 70.

2. The provisions of Part 2, and any rules thereunder, shall not apply, with the exception of article 21.

3. The provisions of Part 10, and any rules thereunder, shall not apply, with the exception of articles 103, 107, 109 and 111.

Rule 164 Periods of limitation

1. If the Court exercises jurisdiction in accordance with rule 162, it shall apply the periods of limitation set forth in this rule.

2. Offences defined in article 70 shall be subject to a period of limitation of five years from the date on which the offence was committed, provided that during this period no investigation or prosecution has been initiated. The period of limitation shall be interrupted if an investigation or prosecution has been initiated during this period, either before the Court or by a State Party with jurisdiction over the case pursuant to article 70, paragraph 4 (a).

3. Enforcement of sanctions imposed with respect to offences defined in article 70 shall be subject to a period of limitation of 10 years from the date on which the sanction has become final. The period of limitation shall be interrupted with the detention of the convicted person or while the person concerned is outside the territories of the States Parties.

Rule 165 Investigation, prosecution and trial

1. The prosecutor may initiate and conduct investigations with respect to offences defined in article 70 on his or her own

initiative, on the basis of information communicated by a Chamber or any reliable source.

2. Articles 53 and 59, and any rules thereunder, shall not apply.

3. For purposes of article 61, the Pre-Trial Chamber may make any of the determinations set forth in that article on the basis of written submissions, without a hearing, unless the interests of justice otherwise require.

4. A Trial Chamber may, as appropriate and taking into account the rights of the defence, direct that there be joinder of charges under article 70 with charges under articles 5 to 8.

Rule 166 Sanctions under article 70

1. If the Court imposes sanctions with respect to article 70, this rule shall apply.

2. Article 77, and any rule thereunder, shall not apply, with the exception of an order of forfeiture under article 77, paragraph 2 (b), which may be ordered in addition to imprisonment or a fine or both.

3. Each offence may be separately fined and those fines may be cumulative. Under no circumstance may the total amount exceed 50 per cent of the value of the convicted person's identifiable assets, liquid or realizable, and property, after deduction of an appropriate amount that would satisfy the financial needs of the convicted person and his or her dependents.

4. In imposing a fine the Court shall allow the convicted person a reasonable period in which to pay the fine. The Court may provide for payment of a lump sum or by way of instalments during that period.

5. If the convicted person does not pay a fine imposed in accordance with the conditions set forth in sub-rule 4, appropriate measures may be taken by the Court pursuant to rules 217 to 222 and in accordance with article 109. Where, in cases of continued wilful non-payment, the Court, on its own motion or at the request of the Prosecutor, is satisfied that all available enforcement measures have been exhausted, it may as a last resort

impose a term of imprisonment in accordance with article 70, paragraph 3. In the determination of such term of imprisonment, the Court shall take into account the amount of fine paid.

Rule 167 International cooperation and judicial assistance

1. With regard to offences under article 70, the Court may request a State to provide any form of international cooperation or judicial assistance corresponding to those forms set forth in Part 9. In any such request, the Court shall indicate that the basis for the request is an investigation or prosecution of offences under article 70.

2. The conditions for providing international cooperation or judicial assistance with respect to offences under article 70 shall be those set forth in article 70, paragraph 2.

Rule 168 *Ne bis in idem*

In respect of offences under article 70, no person shall be tried before the Court with respect to conduct which formed the basis of an offence for which the person has already been convicted or acquitted by the Court or another court.

Rule 169 Immediate arrest

In the case of an alleged offence under article 70 committed in the presence of a Chamber, the Prosecutor may orally request the Chamber to order the immediate arrest of the person concerned.